

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Ústav translologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Jiříková

Komentovaný překlad vybraných úseků textu Putin's Dragon,
The New Yorker magazine, 2016

Annotated Czech Translation of Selected Parts of Putin's Dragon,
The New Yorker magazine, 2016

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. David Mraček, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Davidu Mračkovi, Ph.D. za vedení práce, za vstřícnost a cenné připomínky k překladu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 7. 2019

podpis

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je přeložit z angličtiny do češtiny vybrané úseky článku *Putin's Dragon*. Článek byl publikován v časopisu *The New Yorker* v lednu 2016 a jeho autorem je Joshua Yaffa. Součástí práce je komentář, jenž obsahuje překladatelskou analýzu originálu, překladatelskou metodu, popis překladatelských problémů včetně jejich řešení a také typologii překladatelských postupů a posunů.

Klíčová slova: překlad, překladatelská analýza, překladatelské problémy, překladatelské postupy, Čečensko, Ramzan Kadyrov

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to translate selected parts of the article *Putin's Dragon* by Joshua Yaffa from English into Czech and provide a commentary on the translation. The article was published in *The New Yorker* magazine in January 2016. The commentary contains a translation analysis of the original text, the description of translation method and translation problems, including their solutions, and the typology of translation procedures and shifts.

Keywords: translation, translation analysis, translation problems, translation procedures, Chechnya, Ramzan Kadyrov

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Překlad.....	7
3. Komentář.....	22
3. 1. Profil cílového textu	22
3. 2. Překladatelská analýza výchozího textu	23
3. 2. 1. Vnětextové faktory.....	23
3. 2. 2. Vnitrotextové faktory.....	24
3. 2. 3 Funkce textu.....	27
3. 3. Překladatelská metoda	29
3. 4. Překladatelské problémy a jejich řešení	30
3. 4. 1. Syntaktická a gramatická rovina	30
3. 4. 2. Lexikální rovina	34
3. 4. 3. Pragmatická rovina	38
3. 4. 4. Další překladatelské problémy.....	41
4. Závěr.....	44
Bibliografie.....	45
Příloha – výchozí text.....	48

1. Úvod

První část této bakalářské práce tvoří překlad vybraných úseků článku *Putin's Dragon*, který vyšel 31. ledna 2016 v časopisu *The New Yorker* a jehož autorem je americký novinář Joshua Yaffa. Článek nabízí vhled do současné politické situace v Čechensku a soustředí se na osobu čechenského prezidenta Ramzana Kadyrova. Druhá část práce se věnuje odbornému komentáři, který obsahuje profil cílového textu, analýzu výchozího textu, zabývá se překladatelskými problémy a jejich řešeními a také charakterizuje překladatelské postupy a posuny, ke kterým při překladu došlo.

Text jsem si pro svou práci vybrala z toho důvodu, že pojednává o vnitropolitické situaci v Rusku, která mě jako studentku oboru Ruština pro mezikulturní komunikaci zajímá a o níž se v masmédiích běžně nehovoří tak často jako o ruské vnější politice. Postava Ramzana Kadyrova mě zaujala natolik, že jsem se Čechensku věnovala i ve své klauzurní práci. Čechenský prezident je kontroverzní osobnost a v mnohých aspektech můžeme mezi ním a Vladimírem Putinem vidět určitou paralelu. Když se píše o Rusku, v centru pozornosti je často právě ruský prezident. Tento článek si mě však získal tím, že se věnuje jinému ruskému mocnáři, jenž se také může pyšnit kultem osobnosti.

Cílem této práce bylo vytvořit souvislý a koherentní text, jenž by mohl být publikován v českém prostředí, a mimo jiné seznámit čtenáře se současnou situací v regionu, kde poměrně nedávno proběhly dvě krvavé války. Zároveň mým záměrem bylo ukázat, jak se od té doby proměnil vztah Ruska a Čechenska.

2. Překlad

PUTINŮV DRAK

Vymkl se vládce Čečenska kontrole?

Autor: Joshua Yaffa

Groznyj je hlavní město Čečenska, autonomní republiky Ruské federace, a kdo viděl jeho centrum během posledních dvou válek s Ruskem, ten by ho dnes nepoznal. Po rozpadu Sovětského svazu vyhlásilo Čečensko nezávislost a roku 1994 začala první čečenská válka, jež byla válkou národního odboje. Skončila o dva roky později, poté, co ruské letecké útoky připravily o život tisíce civilistů a z města zbyly jen trosky. Druhou čečenskou válku Rusové zahájili v roce 1999 ve snaze udržet pod kontrolou nejen čečenský separatismus, ale i hrozbu militantního islámu. Válka pozvolna skončila o deset let později a ukončily ji speciální operace, které probíhaly hluboko ve skalnatých lesnatých horách Kavkazu. Dnes však po sutinách není ani památka. Městskému panoramatu dominují prosklené mrakodrapy komplexu Groznyj-City, kde se nacházejí kanceláře, luxusní byty a pětihvězdičkový hotel. Groznyj je tiché a fádňí město, jehož centrem vedou hezky dlážděné bulváry. Stále tu je lehce cítit tísnivá atmosféra – na mnoha nárožích postávají muži v černých uniformách se samopaly, ale okázalejší atrakce města, jako je uměle vytvořené jezero se světelnou show, jsou nekonvenční a vhodné pro rodiny s dětmi.

Čečenský vůdce Ramzan Kadyrov vládne republice jako lenní pán, ale zůstává nade vši pochybnost věrný ruskému prezidentovi Vladimíru Putinovi. Komplexem Groznyj-City se pochlubil v roce 2011, kdy uspořádal okázalou oslavu u příležitosti svých pětatřicátých narozenin. Za blíže nespecifikovaný honorář se oslavy zúčastnily celebrity jako Hilary Swank a Jean-Claude Van Damme, kteří vystoupili na pódiu a zhlédli akrobatické představení a koncert. Na otázku reportérů, odkud se vzaly peníze na oslavu, Kadyrov odpověděl: „Dává nám je Alláh.“

Grozněnské mrakodrapy se tyčí nad Mešitou Achmata Kadyrova, která získala své jméno po Kadyrovově otci a předchůdci, jenž byl zavražděn v roce 2004. Říká se jí „Srdce Čečenska“ a byla postavena tureckými řemeslníky a otevřena v roce 2008. Lustry, jež jsou zhotoveny z křišťálu Swarovski, ozařují rozlehlou síň, která pojme deset tisíc věřících. Mešitu obklopují pečlivě upravené zahrady a barevně osvětlené fontány.

Jednoho listopadového rána jsem stál na rozlehlém náměstí před touto mešitou a čekal na začátek koncertu. Jeden místní mladík mě s jistým sarkasmem instruoval, kde se sejdem: na Kadyrovově náměstí před Mešitou Achmata Kadyrova, kde se setkává Kadyrovův a Putinův prospekt. Koncert pořádala Kadyrovova administrativa u příležitosti Dne národní jednoty, což je ruský státní svátek. Vzhledem k tomu, že během dvou desetiletí země zažila dvě války s Ruskem, má tento svátek pro Čečence poněkud ironický nádech.

Na pódiu zněly z úst státních představitelů škrobené výroky o četných úspěších Ruska. Dav tvořili především vysokoškolští studenti a státní zaměstnanci, které přivezly autobusy. Členové bezpečnostní služby nenechali nikoho odejít, dokud nepromluví Kadyrov. Mladík, s nímž jsem se setkal, mi vysvětluje: „Chce vidět ten velký zástup lidí, který se kvůli němu sešel. Dobrovolně samozřejmě.“ Ale Kadyrov se neukázal. „Když se mu nechce, tak prostě nepřijde.“ Místo sebe na shromáždění poslal Magomeda Daudova, což je bývalý povstalecký bojovník, který v roce 2004 přešel na stranu Moskvy a dodnes je znám pod svou válečnou přezdívku Lord. Daudov, jenž je dnes předsedou čečenského parlamentu, monotónně mluvil o tom, že „Putin prokazuje výbornou orientaci v současném dění a schopnost náležitě reagovat na problémy dneška“ a že Kadyrov jakožto „národní vůdce“ čečenského lidu „si velmi dobře uvědomuje, že pouze jednotu může být základem pro obnovu a další rozvoj republiky“.

Kadyrovovi je třicet devět let. Nazrzavělou houštinu vousů má v čečenském stylu upravenou do podoby špičatého plnovousu a jeho hrdelní hlas svým výrazným basovým zabarvením připomíná burácení kamiónů. Na jeho podsadité svalnaté postavě je vidět, kolik času tráví v posilovně. Je obratným a populárním politikem, jakých v současném Rusku mnoho nenajdete, jelikož téměř všichni státní činitelé jsou neslaní nemastní funkcionáři. „Kadyrovova vláda je založena na propagandě, strachu a skutečné popularitě,“ říká Grigorij Švedov, šéfredaktor zpravodajského serveru *Kavkazskij uzal*. „Je to takový čečenský Putin.“ Za ta léta Kadyrov ukázal různé stránky své osobnosti. Byl to nemilosrdný válečník v bojové uniformě, jenž vedl speciální operace s cílem zneškodnit protivládní povstalce; veselý kavkazský baron, který si zaboxoval s Mikem Tysonem a chlubil se svou soukromou zoo; nebo otec od rodiny a oddaný muslim, který zakázal alkohol, nařídil ženám zahalovat si hlavu ve veřejných budovách a honosil se tím, že jeho šestiletý syn umí zpaměti Korán.

Kadyrov má na Instagramu více než jeden a půl milionu sledujících. Na podzim roku 2015 zveřejnil video, jak vkleče na písčité pláži popadne syčící kraitu, chvíli k ní šeptem promlouvá a pak ji odhodí. V popisku napsal, že had „symbolizuje síly zla, které zachvátily obrovská území po celém světě, kde trpí stovky miliónů lidí“. Následující den sdílel fotografii, jak se skupinou ministrů diskutuje o zachování čečenských tradic. „Národ, který ztratil své tance, rytmus a hudbu, přestává být národem,“ vysvětlil. Kadyrov umí být surový a příkrý. V roce 2009 řekl v místním televizním vysílání zajatým povstalcům: „Tak vy chcete zabíjet lidi? Zabijte mé druhy, a já zabiju vaše otce, bratry a všechny vaše domácí mazlíčky.“ Dokáže však nasadit i upřímnou, dokonce citlivou tvář, což je další vzácnost v politice Putinovy éry. V listopadu 2015 se Kadyrov setkal s dospívajícím čečenským chlapcem, jehož otec zmizel během druhé čečenské války, a zdálo se, že ho toto setkání upřímně dojal. „Spojuje nás stejný zármutek,“ řekl a narážel při tom na smrt svého otce. Stiskl chlapcovu paži a dodal: „Když ses mi svěřil, jakým způsobem jsi ztratil svého otce, přísahám při Alláhovi, že jediné, co jsem mohl dělat, bylo brečet.“

V roce 2011 místní fotbalový klub Terek Groznyj, jehož je Kadyrov čestným předsedou, oznámil, že najal nizozemského trenéra Ruuda Gullita. Gullit zamířil do Grozného s mladým Nizozemcem Tomem Sauerem, který zastával roli jeho tlumočnicka. Sauer mi řekl, že je Kadyrov vozil po Grozném v luxusním sedanu, zatímco jeho bodyguard hýčkal v náručí pozlacený samopal AK-47. Jednou během tréninku Gullit upozornil Kadyrova, že klub nevyplatil hráčům odměny, na které měli nárok, načež Kadyrov vyslal několik svých mužů, aby došli do auta pro tašky napěchované rubly. Sauer a Kadyrov spolu několikrát večereli. Během jedné takové večere se Sauer dozvěděl, že se Kadyrov sám účastnil mise, jejímž cílem bylo zlikvidovat povstalce, kteří stáli za útokem na jeho otce. „Není to tak, že by z něj lidé měli strach,“ míní Sauer, „spíš k němu chovají bázlivý respekt.“

Mezi Rusy a Čečenci panovalo nepřátelství již dlouho předtím, než došlo k posledním dvěma válkám. Čečensko leží na kraji kavkazského pohoří téměř dva tisíce kilometrů jižně od Moskvy a v myslích Rusů je to místo plné násilí, kde žijí lidé, kterých je namístě se bát a které je třeba si ve výsledku podrobit. Zároveň si však Čečenci svou statečností vysloužili u Rusů respekt. V 19. století vedla carská armáda dlouhodobou kampaň proti horským partyzánům. Lev Nikolajevič Tolstoj sloužil na Kavkaze jako poddůstojník a ve své novele *Kozáci* zobrazil

Čečence jako nelítostné válečníky. Jeden čečenský bojovník v ní říká ruskému nepříteli: „Vaši zabíjejí naše, naši vaše.“

Po bolševické revoluci přinesla sovětská vláda naději na modernizaci a mnozí Čečenci se postupem času začlenili do komunistického systému jako vysokoškolští učitelé, lékaři a státní činitelé. Spousta Čečenců se však vůči ruskému státu stále stavěla nepřátelsky. Během druhé světové války jich nesčetné množství bojovalo na straně Sovětského svazu proti nacistickým okupantům; jiní naopak využili příležitosti a pokusili se vymanit z nadvlády Moskvy. Pod záminkou, že Čečenci údajně kolaborují s Němci, nařídil Stalin v roce 1944 deportovat celý čečenský národ, čítající 1,5 milionu lidí, do odlehlých kazašských stepí. Tam zůstali až do roku 1957, kdy jim Nikita Chruščov dal svolení vrátit se domů. Většina Čečenců má dědečka nebo babičku, kteří vyrůstali v exilu. Mnoho deportovaných tehdy zemřelo zimou a hladem. „Čečenci nikdy nezapomínají,“ říká velice uznávaný čečenský chirurg Chasan Baijev, který v současnosti žije v Bostonu. „Víme, jak se věci mají. Když zemřel Stalin, celá země ho oplakávala, a my jsme tancovali *lezginku*.“

Když v roce 1991 vyhlásilo Čečensko nezávislost, chopil se moci Džochar Dudajev, bývalý generál sovětských vzdušných sil s pečlivě zastřiženým knírkem a slabostí pro fedory, jenž do té doby pobýval v Estonsku. V roce 1994 rozpoutal Boris Jelcin první čečenskou válku, aby znovu zajistil kontrolu nad čečenským regionem. Podle předsedy ruské Rady bezpečnosti se mělo jednat o „malou vítěznou válku“. V následujících dvou letech zemřelo více než pět tisíc ruských vojáků a přes padesát tisíc čečenských civilistů. Sám Dudajev přišel o život, když byl zaměřen přes svůj satelitní telefon a zasažen ruskou řízenou střelou. Na základě vyjednávání se dospělo k politickému řešení, které vedlo k ukončení bojů, a Čečensko získalo formální znaky státnosti, aniž by však bylo jako stát oficiálně uznáno. Následovalo období zcela nepokrytého banditismu. Z únosů se stal byznys a čečenští nacionalisté, kteří řídili zemi během války, ztratili svůj vliv a na jejich místo přišli agresivní islamisté. V roce 1999 zahájila Moskva novou kampaň pod vedením Vladimira Putina, tehdy ještě premiéra, kterému do prezidentského křesla dopomohla tvrdá rétorika vůči čečenským povstalcům, které označil za „teroristy“. Tehdy prohlásil: „Sejmeme je třeba i na záchodě.“

Ruské jednotky dobyly Groznyj a další velká města, přesto mezi ruskými vojáky stále docházelo k obrovským ztrátám na životech. Z politického hlediska byly pro Putina ještě

nebezpečnější teroristické útoky, které spáchali čečenští separatisté v Moskvě a dalších ruských městech. Když si v roce 2002 vzali čečenští teroristé v moskevském divadle více než sedm set lidí jako rukojmí, bylo zřejmé, že Kreml musí změnit taktiku.

Východiskem se tak stala „čečenizace“ konfliktu, kdy Kreml přenesl většinu politické a vojenské zodpovědnosti na tamější orgány. Pokud má dojít k válce, tak ať ji Čečenci vedou mezi sebou. Volba Rusů padla na Kadyrovova otce Achmata, jenž měl politiku „čečenizace“ uskutečnit. Tento někdejší hlavní muftí Čečenska podpořil to, aby byl proti Rusům během první čečenské války vyhlášen džihád. V druhé válce však přešel na stranu Rusů a vyjádřil loajalitu Moskvě. Iljas Achmadov, ministr zahraničí čečenské separatistické vlády, která ovšem neměla dlouhého trvání, mě ujistíuje: „Byl upřímně přesvědčen o tom, že zachraňuje čečenský národ před jistou smrtí.“ Kadyrov starší považoval radikální islám, který ve formě wahhábismu pronikal do země, za stejně nebezpečný jako Rusko, a aby ho vymýtil, byl ochoten se s Moskvou takticky spojit. Nehledě na to, že Achmat Kadyrov přeběhl k Rusům, Achmadov na něj vzpomíná jako na „energetického a odvážného muže, kterému nechyběla značná dávka osobní statečnosti“.

V roce 2003 se Čečensko znovu stalo součástí Ruska a čečenským prezidentem byl zvolen Achmat Kadyrov, jenž zvítězil ve volbách, které se konaly za vojenské okupace. O sedm měsíců později zemřel při výbuchu bomby na stadionu v Grozném, když se díval na vojenskou přehlídku ruské armády. Později toho dne se měl sedmadvacetiletý Ramzan Kadyrov dostavit na schůzku s Putinem. Do té doby byl Kadyrov mladší velitelem prezidentské gardy a k jeho hlavním zájmům patřil box a vzpírání.

Jeho audienci u Putina přenášela celostátní televize, přičemž Kadyrov ve své modré šustřákové sportovní soupravě silně kontrastoval s pompézní formálností Kremlu. Podle slov Alexeje Česnakova, který v té době pracoval v Putinově administrativě, to vypadalo, že se ten večer mezi oběma muži vytvořilo pouto. „Achmat Kadyrov byl pro Putina člověk, s kterým došel k určité politické shodě. Oba spolu jednali upřímně a šli vždy přímo k věci, nicméně jejich vztah byl motivován čistě politicky,“ říká Česnakov. „S jeho synem ale Putin navázal vřelejší vztah.“ Ramzan Kadyrov tak s Putinovým požehnáním usedl na trůn, který před ním získal jeho otec.

Odvážná novinářka Anna Politkovská, která psala pro menší opoziční moskevský list *Novaja gazeta*, se bezprostředně po atentátu vydala do obce Centoraj, rodné vesnice Kadyrovových, aby udělala rozhovor s Ramzanem Kadyrovem. Popsala toto místo jako „jednu z nejodpudivějších čečenských vesnic, která je ošklivá, působí nepřívětivě a hemží se ozbrojenými muži, kteří vypadají jako zabijáci“. Jejich setkání bylo chladné a skončilo tak, že Kadyrov nazval Politkovskou „nepřitelem čečenského národa“ a prohlásil, že „by se za tohle měla zodpovídat“. (Politkovská byla zavražděna v roce 2006 na schodišti svého činžovního domu v Moskvě. Opakovaná soudní řízení došla jen k nejasným a nepřesvědčivým výsledkům a z účasti na vraždě byli obviněni tři čečenští bratři a vysloužilý agent FSB. Kadyrov popřel, že by se na vraždě jakkoliv podílel.) Ve svém článku o setkání s Kadyrovem popsala Politkovská celou situaci v Čečensku jako „velmi starý příběh, který se v průběhu naší historie již několikrát opakoval: Kreml si chová dráčka, kterého teď musí neustále krmit, aby kolem sebe nezačal chrlit oheň“.

Po oslavách Dne národní jednoty jsem zamířil do kavárny nedaleko Kadyrovova náměstí, kde jsem u šálku čaje poseděl s Kadyrovovým poradcem Timurem Alijevem. (Navzdory několika pokusům se mi nepodařilo domluvit si schůzku se samotným Kadyrovem.) Alijev léta patřil k nejrespektovanějším nezávislým novinářům v Čečensku. V roce 2008 nechal novinářiny a přijal místo v Kadyrovově administrativě. „Kdysi jsem se domníval, že to je surový člověk,“ přiznává Alijev. „Pak jsem ale měl příležitost ho poznat osobně.“ Kadyrov na něj při jejich rozhovorech udělal silný dojem a Alijev byl překvapen jeho „vysokými morálními kvalitami“ a „hlubokou zbožností“. „Nepokládá se jen za prezidenta Čečenské republiky, ale za člověka, který se stará o blahobyt každého jednotlivce,“ dodává.

Zeptal jsem se také na Kadyrovův kult osobnosti. Zpravodajská vysílání často začínají tím, jak Kadyrov navštívil místní školy a tělocvičny. V Grozném jsem vyslechl spoustu příběhů o tom, jak se na něj přes Instagram obracejí lidé s žádostmi, a často se stává, že Kadyrov následujícího dne přijede a osobně vyřeší nějaký menší problém nebo přiměje k činnosti neschopného úředníka. Podle Alijeva je tohle všechno pozitivní. „Pokud se z tohoto systému vytratí osobní přístup, tak přestane být efektivní.“ A na dotaz, co se stane, až Kadyrov nebude vládnout, mi velmi prostě odpovídá: „Doufám, že taková doba nikdy nenastane.“

Ruská vláda chce udržet mír, a tak od roku 2001 Čečensko významně dotuje, přičemž v přepočtu alespoň 350 miliard korun padlo na poválečnou rekonstrukci. Dnes Moskva financuje více než osmdesát pět procent čečenského rozpočtu. Další nesmírné sumy peněz pochází z netransparentního fondu, který nese jméno Kadyrovova otce, do něhož přispívají podnikatelé a státní zaměstnanci (ti jsou neoficiálně povinni odvádět do fondu část svého příjmu) a čečenští oligarchové, kteří tak projevují úctu Kadyrovovi. Fond poté uvolňuje prostředky na vše, co je potřeba. Za tyto peníze se například opravují místní nemocnice nebo se posílají lidé na hadždž do Mekky. Čečenští představitelé tvrdí, že příspěvky do fondu jsou dobrovolné, ale jeden zaměstnanec veřejné instituce v Grozném mi řekl, že jakmile zaměstnancům přijde výplata, zavolá jim nadřízený a chce po nich okolo třiceti až padesáti tisíc rublů, což odpovídá jedenácti až osmnácti tisícům korun. „Jednou nám vysvětlil, že je to na uspořádání velkého fotbalového utkání. Jindy se ani s vysvětlením neobtěžuje.“ Takový luxus v podobě vlastního fondu si nemůže dopřát žádný jiný ruský gubernátor. Díky němu se Kadyrov částečně vymanil z finanční závislosti na Kremlu.

Od té doby, co Kadyrov převzal vládu po svém otci, zbavil moci nejen ruské generály a agenty tajných služeb, kteří kdysi dohlíželi na dění v Čečensku, ale i vnitřní oponenty z ostatních prominentních čečenských klanů. V tomto ohledu připomíná Putina, který na celém území Ruska vybudoval tzv. vertikálu moci, která je centralizována v jeho osobě. Čečensko je mnohem menší a homogennější, takže Kadyrovova moc je o to výraznější. Putin se zbavuje oponentů převážně politickými lstmi a kooptací, zatímco k použití hrubé síly se uchyluje jen ve výjimečných případech. Kadyrov naopak dává přednost přímočařejším a jednoznačně násilným prostředkům.

* * *

Kadyrovovo poslušné a ostřílené vojsko je velmi praktickým nástrojem, na nějž se Kreml může spolehnout při delikátních misích. Vojáci, kteří si říkají *kadyrovci*, se během roku 2014 objevili na východní Ukrajině, kde se na straně proruských povstalců účastnili rozhodujících vojenských střetnutí. Bývalý důstojník čečenské speciální jednotky *Sever*, které *de facto* velí Kadyrov, mi prozradil, že ve videu na YouTube rozpoznal jednoho vysloužilého člena této jednotky. Video bylo natočeno v Doněcku, hlavním městě východní Ukrajiny kontrolované

povstalci. Čečenský ozbrojenec v něm říká na kameru, že přišel „hájit zájmy Ruské federace“. Bývalý důstojník mi přiznal, že když toto video viděl, vykřikl: „Jé, ten je od nás!“

Později Kadyrov nabídl Putinovi, že může využít jeho muže v bojích v Sýrii, kde Rusko bombarduje povstalce, ale zatím ne zahájilo rozsáhlou pozemní operaci. Svůj návrh vyslat čečenské speciální jednotky okomentoval během rozhovoru v rádiu: „Pokud naši žádost schválí, budeme mít co oslavovat.“ Jeden ze stále aktivních členů jednotky *Sever* mi řekl, že když v říjnu 2015 afghánský válečný magnát Rašid Dostum navštívil Čečensko, Kadyrov spontánně nařídil čečenským ozbrojeným jednotkám, aby se shromáždily. V přítomnosti Dostuma se nastoupených vojáků zeptal, kdo z nich by byl ochoten bojovat v Sýrii, kdyby o to byl požádán. Všichni do jednoho udělali krok vpřed. „Už jen čekáme na povel,“ říká důstojník z jednotky *Sever*. „Jestli Putin řekne Ramzanovi, ať přichystá svou armádu, tak my jsme připraveni.“

V prosinci 2014 pronesl Kadyrov na fotbalovém stadionu v Grozném plamennou řeč před shromážděním tisíců ozbrojených mužů z různých čečenských bezpečnostních složek. „Dáváme celému světu vědět, že jsme bojová pěchota Vladimira Putina,“ prohlásil. Rusko sice má svou stálou armádu, ale „některé úkoly jsou schopni vyřešit jen dobrovolníci. A my se jich zhostíme“. Na tomto shromáždění Kadyrov prokázal svou mimořádnou loajalitu a zároveň připomněl Putinovi, jakou silou disponuje. Kdyby chtěl Kreml přehodnotit svou dohodu s Kadyrovem, musel by počítat s případnou reakcí desítek tisíc ozbrojených mužů.

Kadyrov si přetvořil Čečensko k obrazu svému. V republice platí nařízení, která jsou inspirována právem šaría a Kadyrovovou interpretací čečenského *adatu*, tradičních zásad chování. Když v roce 2010 samozvaní strážci pořádku jezdili po Grozném a stříleli z paintballových pistolí po nezahalených ženách, Kadyrov prohlásil, že by tyto muže rád odměnil. Jeho přístup k vraždám ze cti je poněkud rozporuplný. Na jednu stranu tuto praxi odsuzuje, na straně druhé ji považuje za součást čečenských tradic. „U nás, když se žena nechová tak, jak by měla, zodpovídají za ni její muž, otec a bratr,“ řekl Kadyrov v rozhovoru z roku 2008. „Tady je zvykem, že když si žena s někým něco začne, příbuzní ji zabijí. (...) Jako prezident jim to nemůžu dovolit. Takže ať ženy nenosí šortky.“ V listopadu 2015 vydala Kadyrovova administrativa nařízení, na základě kterého museli všichni čečenští policisté během měsíce odříkat tři sta tisíc modliteb za proroka Mohameda.

Jednou časně zrána jsem seděl v kanceláři vedle prostorného hlavního sálu Mešity Achmata Kadyrova v Grozném a hovořil s osmatřicetiletým Usmanem Osmajevem, zástupcem

čečenského muftího. Osmajev nešetřil chválou na adresu Kadyrova a oceňoval, jak dokázal propojit správu státu s náboženstvím. „Kadyrov potřebuje pravý islám a my potřebujeme správně řízený stát,“ vysvětluje. „Dosáhl toho, že jsme se navrátili ke svým kořenům jak v náboženství, tak v *adatu* a kultuře.“ Na otázku, jak jsou taková pravidla prosazována, mi odpovídá, že „nic není vynucováno“, avšak jedním dechem dodává, že pokud jde třeba o oblékání a chování, „jediným požadavkem je, aby se lidé řídili mentalitou čečenského národa“.

Jedním z dalších citlivých témat je polygamie. V Rusku ji zákon jednoznačně zakazuje, avšak Kadyrov a další čečenští představitelé tuto praxi nejednou podpořili. V roce 2011 řekl Kadyrov ruskému novináři, že si hledá druhou nevěstu, ale zatím nenašel ženu, která by byla dostatečně krásná. „Když máte dost lásky, můžete mít až čtyři manželky,“ vysvětlil a odvolával se přitom na právo šaría. Sedmapadesátiletý šéf okresní policie se v květnu 2015 oženil s mladičkou Čečenkou, která se údajně ve svých sedmnácti letech stala jeho druhou ženou. Svatba vyvolala v ruské politice chvilkové pozdvižení a Kadyrov si přisadil, že se jedná o „sňatek tisíciletí“.

Na mou otázku o polygamii Osmajev odpovídá: „V pasu můžete mít oficiálně jen jedno razítko, ale jinak se klidně ožeňte dvakrát, třikrát nebo čtyřikrát. Muž má právo žít s tolika ženami, s kolika jen bude chtít.“

Kadyrovova vláda je možná naprosto neliberální a má daleko k tomu, aby byla zcela věrná islámským a čečenským tradicím, ale vzhledem k traumatu a rozvratu, které po sobě zanechalo dvacet let konfliktu, má v mnohém podporu čečenské společnosti. Téměř každý den se v Grozném koná vystoupení některé z místních tanečních skupin nebo sportovní soutěž, které se účastní čečenští sportovci. Jednou večer jsem hovořil s ženou, která patří k zbývajícím představitelům grozněnské inteligence. Tato kdysi prosperující společenská třída téměř vymizela poté, co bylo město zničeno. „Po dvou válkách jsme byli v těžké situaci. Prožívali jsme naprostý duchovní i morální úpadek,“ konstatuje. „Přestože bychom neměli zapomínat na všechny negativní stránky Kadyrovova charakteru, v duchovních záležitostech nás postavil zpátky na nohy.“ Dále však dodává, že vliv státu je omezený a obnovit svou kulturu mohou jen sami Čečenci. To bude velmi obtížný úkol vzhledem k tomu, nakolik stát zasahuje do každodenního života Čečenců. „Ramzan sám o sobě není nositelem kultury. Všechno je to jen vynucená volba. Požaduje se tohle, zakáže se tamto, něco se postaví a pak se to prohlásí za kulturu,“ říká. Některé tradice znovu ožívají, jiné se vytrácejí – často se to děje souběžně. „Když jsem byla malá, dědeček mi přikázal nosit na hlavě šátek,“ vzpomíná. „Bála jsem se ho.

Vysvětlil mi, že jsem Čečenka, takže musím nosit šátek. Ale dnes už takové dědečky nemáme a jejich roli převzal Odbor duchovní a morální výchovy.“

* * *

Bývalý vicepremiér Boris Němcov, který se stal nejznámějším oponentem Vladimira Putina, šel 27. února 2015 po mostě nedaleko Kremlu, když se k němu zezadu přiblížil vrah a zastřelil ho. O několik dní později Putin prohlásil na schůzce s vysokými představiteli bezpečnostních struktur, že „tato troufalá vražda Borise Němcova přímo v centru hlavního města“ je „ostudou a tragédií“, jakou země nesmí tolerovat.

Putinovo morální rozhořčení mohlo být jen cynickým divadélkem, ale jeho hněv se zdál být opravdový. „Evidentně byl šokován,“ říká Putinův bývalý politický poradce Gleb Pavlovskij, jenž opustil Kreml v roce 2011 a stal se kritikem režimu. „Jelikož šlo o politickou vraždu, jedná se o přímý zásah do politiky federálního centra, a navíc se to odehrálo Putinovi přímo před nosem,“ konstatuje a pokračuje: „Když je možné udělat něco takového hned před Spasskou věží,“ – což je dominanta Kremlu, vypínající se nad mostem, kde byl Boris Němcov zavražděn – „možná by člověk zvládl udělat to samé i uvnitř za její branou.“

Zatýkat se začalo poměrně rychle. Během prvního březnového týdne 2015 zadržela FSB pět podezřelých. Všichni to byli etničtí Čečenci; dva byli zatčeni v Moskvě a tři v Ingušsku, malé autonomní republice sousedící s Čečenskem. Bezpečnostní složky oznámily, že další podezřelý se v Grozném odpálil pomocí granátu dříve, než ho stihly zatknout.

V centru pozornosti se záhy ocitl údajný střelec Zaur Dadajev, vyznamenaný třiatřicetiletý čečenský důstojník a bývalý zástupce velitele jednotky *Sever*. Jeho odchod z jednotky byl zvláště načasován: Dadajev podal rezignaci v prosinci 2014, ale ta byla přijata až 28. února, den po vraždě Němcova. Vyšetřovatelé nejprve přišli s teorií, že Dadajeva a jeho údajné komplice rozzuřilo, když Němcov vyjádřil podporu francouzskému karikaturistovi z *Charlie Hebdo*. Tato teorie se zhroutila, když vyšlo najevo, že ho vrazi začali sledovat už na podzim 2014, tedy celé měsíce předtím, než došlo k útoku v Paříži. „Dadajev nejedná na základě svých vlastních motivů. Není to zrovna velké zvíře,“ domnívá se Němcovův právník Vadim Prochorov. „Je jasné, že poslouchá něčí rozkazy.“

Stoupenci Němcova včetně jeho rodiny okamžitě poukázali na Kadyrova a jeho nejbližší spolupracovníky. Dva dny poté, co byl Dadajev zatčen, vystoupil Kadyrov na Instagramu na jeho obranu. „Znal jsem Zaura jako skutečného ruského vlastence,“ napsal. Dadajev byl jedním z „nejstatečnějších a nejodvážnějších bojovníků ve svém pluku. (...) Byl upřímně oddán Rusku a připraven položit život za svou vlast“.

Nebylo jednoduché rozpoznat, jak se Putin k celé věci staví. Novinář Orchan Džemal, který má v Čečensku rozsáhlou síť informátorů, mi řekl, že Putin údajně celé dny nezvedal Kadyrovovi telefon, načež čečenský vůdce propadl panice. Kadyrovovi se zjevně podařilo s Putinem vztahy urovnat. Na základě podezření z vraždy byl nicméně zatčen někdo, kdo je, třebaže jen okrajově, spojen s čečenskou politickou elitou. To do té doby bylo v politice Putinovy éry něco nevídaného. „Může se zdát, že tato zatčení nejsou natolik významná, ale ve skutečnosti je to revoluční. Jde o opravdový úspěch vyšetřovatelů a ránu pro Kadyrova,“ míní Jelena Milašina, která píše o Čečensku pro list *Novaja gazeta*. Po smrti Politkovské se Milašina stala jedním z nejodhodlanějších reportérů, kteří podávají zprávy z tohoto regionu.

Ruští vyšetřovatelé 30. prosince 2015 oznámili, že údajným organizátorem zločinu je Ruslan Muchudinov, nižší důstojník jednotky *Sever*. Nikdo nevěděl, kde se nachází, a tak na něj byla podána obžaloba v jeho nepřítomnosti. Avšak ruský tisk se po celou dobu soustředil zdaleka ne tolik na Muchudinova, jako na jeho nadřízeného důstojníka Ruslana Geremejeva, kterému obžalovaný dělal řidiče. Tisk se přitom opíral o své zdroje v bezpečnostních strukturách. Ostatní podezřelí, kteří byli zadrženi spolu s Dadajevem, řekli vyšetřovatelům, že Geremejev trávil týdny před vraždou v moskevském bytě, kde se atentáčníci ubytovali. Dadajev a Geremejev k sobě měli po letech strávených v jednotce *Sever* blízko. Podle fotografií z bezpečnostních kamer spolu den po vraždě přijeli na moskevské letiště a odletěli zpět do Čečenska.

Geremejev má velmi blízké kontakty s čečenskou politickou elitou: jeho příbuzným je nejbližší Kadyrovův spojenc Adam Dělimchanov i další vysoce postavený spolupracovník Kadyrova, jenž zastupuje Čečensko v horní komoře ruského parlamentu. Vyšetřovatelé se za poslední rok dvakrát pokusili Geremejeva obžalovat, ale jejich nadřízený se postavil rázně proti. Jakožto vlivný předseda Vyšetřovacího výboru Ruské federace totiž odmítl podepsat příkaz k zatčení. Informovala o tom zpráva zveřejněná v lednu 2016 ruským deníkem *RBK*. Vyšetřovatelé si navíc nemohou s Geremejevem ani promluvit: z informací, které unikly z bezpečnostních

služeb, vyplývá, že utekl do Spojených arabských emirátů, poté se v tichosti vrátil do Čečenska, ale žádná z výzev, aby se dostavil k výslechu, nebyla úspěšná. Putin bezpochyby mohl Geremejeva nechat zatknout, kdyby chtěl; to, že tak neučinil, svědčí o tom, že stabilita v Čečensku je pro něj mnohem důležitější.

Jednou večer, když se můj pobyt v Grozném chýlil ke konci, jsem navštívil Zaurova staršího bratra Šachrudiho Dadajeva. Tento šedesátiletý chovatel ovcí žije ve velkém, dokonale čistém domě, na který by mohla být pyšná každá čečenská rodina včetně příbuzných. Postavil přede mě ták s ovocem a sladkostmi, uvařil konvici silného černého čaje a posadil mě do vzdálenějšího rohu naproti dveřím, což je v čečenské domácnosti čestné místo pro hosty. Od Šachrudiho jsem se dozvěděl, že Zaur je nejmladší ze čtyř bratrů. Jejich rodiče se vrátili do Čečenska v padesátých letech, když Chruščov odvolal Stalinovo nařízení o deportaci Čečenců. Zaur Dadajev několik let sloužil u ruských ozbrojených sil, poté se stal členem Kadyrovovy osobní gardy a v roce 2006 vstoupil do jednotky *Sever*. „Bylo to v době, kdy se nechtěl přidat zrovna každý,“ objasňuje jeho bratr. „Teď když je prezidentem Kadyrov, máme tu vcelku pořádek a klid, ale tenkrát to bylo nebezpečné. Člověk nevěděl, kdo po kom střílí.“

Zaur Dadajev dokázal, že je výborný bojovník, a v roce 2010 dostal medaili za vedení útoku proti skupině militantů. V jednotce *Sever* se vypracoval na zástupce velitele a byl považován za silného vůdce. „Když se ocitl ve skupině deseti chlapů, ostatních devět čekalo, co udělá on,“ prozrazuje bývalý člen jednotky. Jeden ze stále aktivních členů poznamenal, že se teď na základně o Dadajevovi téměř nemluví. „Všichni na něho zapoměli. Je to, jako by nikdy neexistoval.“

V Čečensku jsem slyšel hned několik verzí, proč Dadajev opustil *Sever* a odjel do Moskvy. Údajně chtěl vystudovat práva, nebo si otevřít kavárnu. Anebo si najít práci jako řidič či člen ochranky. Nikdo o něm dlouho neslyšel, pak se ale začátkem března, jen několik dnů po vraždě Němcova, vrátil do Grozného. Vše se zdálo být v pořádku. „Měl skvělou náladu. Byl takový, jak ho známe, pořád samý vtípek,“ říká jeden z jeho spolubojovníků z jednotky. Ani si nezměnil telefonní číslo. Nikdo, kdo Dadajeva znal, si nemyslel, že by mohl mít s vraždou Němcova něco společného. „Máme jedno pravidlo: nestřílej na člověka, který je k tobě zády,“ vysvětluje mi jeden důstojník z jednotky *Sever*. „Zabít někoho takovým způsobem by byla obrovská hanba. Zaur není žádný hlupák, je to inteligentní chlap. A něco takového by mohl udělat jenom pitomec.“

Šachrudi mi u sebe v obývacím pokoji ukázal dva dopisy, které dostal od bratra z vězení. „Díky Všemohoucímu je všechno v pořádku,“ napsal v červnu 2015. „Nijak jsem zákon neporušil. Všechno, co jsem řekl poté, co mě zatkli, bylo pod nátlakem. Jen jsem říkal, co mi diktovali. A nátlak to byl obrovský, žádná sranda to nebyla.“ Následující měsíc napsal znovu: „Nemusíš se bát, bratře. Mé svědomí je čisté. Jak před tebou a příbuznými, tak i před celým Čečenskem.“ Jak náš rozhovor pokračoval, Šachrudi se mnou začal hovořit s větším zápalem. Řekl mi, že podle čečenských tradic je něco takového nepřijatelné. Jako s nejstarším z rodiny by se s ním Zaur poradil. Nikdy by se do ničeho takového nezapletl, aniž by to s ním nejdříve probral. „Nevěřím, že to udělal,“ míní Šachrudi. „Už jen to, že se říká, že můj bratr na ulici zastřelil neozbrojeného muže, je pro mě a celou naši rodinu hanba.“

Během měsíců následujících po vraždě toho Kadyrov o Němcovovi nebo zadržených podezřelých mnoho neřekl. Když jsem se na případ zeptal vysokého důstojníka čečenských bezpečnostních složek, prohlásil, že není důvod k obavám: „Když někdo spáchá trestný čin, nezáleží na tom, kým byl v minulosti nebo jaké medaile dostal. Měl by být zatčen, postaven před soud a potrestán.“

To, jak si v Rusku člověk událost interpretuje, závisí převážně na tom, jak podle něj funguje putinovský stát. Například když Dadajev opustil Moskvu a vrátil se do Čečenska, choval se naprosto nenuceně a bezstarostně. Tato skutečnost nasvědčuje tomu, že buď neměl co skrývat a byl falešně obviněn, anebo jednal beztrestně a s jistotou, že mu objednatelé vraždy poskytnou ochranu. Spolu s tím vyvstává mnoho dalších otázek. Podílel se Kadyrov a jeho klika na vraždě? Pokud ano, jednali bez Putina svolení v domnění, že se tím prezidentovi zavděčí? Nebo jen plnili Putiny rozkazy? Vyšetřovatelé se těmito otázkám zjevně vyhýbají. Kvůli nedostatku informací se roztrhl pytel s konspiračními teoriemi. Podle nich se za vraždou může skrývat úplně cokoli. Možná je to dílo bezpečnostních služeb, které se tímto způsobem pokusily Kadyrova zdiskreditovat, nebo Kadyrovův pokus přinutit Putina k tomu, aby si svou moc udržoval pouze silou.

Soud začne někdy na jaře 2016, ale u případů, jako je tento, je nepravděpodobné, že by v soudní síni zazněla nová fakta. „Mám pocit, že nejvyšší představitelé v Moskvě velmi dobře vědí, kdo za vraždou stojí a kde se pachatelé nacházejí. Vyšetřovatelé je udržují v obraze,“ domnívá se Olga Šorina, dlouholetá zaměstnankyně a blízká přítelkyně Borise Němcova. Neočekává však,

že by se sama dozvěděla něco víc. „Režim chce, aby se všechny jeho vnitřní konflikty řešily mimo zraky veřejnosti.“

Po více než deseti letech Kadyrovovy vlády se Čečensko proměnilo v miniaturu Ruska se všemi jeho zvyklostmi, instinkty a patologickými jevy. Kadyrov k Putinovi chová obdiv a v jeho politice se neustále projevují temné stránky systému, jenž Putin vytvořil.

* * *

Už Němcovův případ odhalil, že Kadyrov má mnoho nepřátel, a to ať už mezi liberální opozicí nebo generály FSB. Nicméně Kadyrov využil své role „Putinova draka“ ve svůj prospěch a nyní má stejnou moc nad svým pánem jako on nad ním. I kdyby vztahy mezi Putinem a Kadyrovem skutečně dospěly do krizového stavu, říká analytička Varvara Pachomenko, která pro *International Crisis Group* píše o severním Kavkazu, „Kreml je přesvědčen, že současná situace je ve výsledku lepší než to, co by mohlo nastat, kdyby změnil svůj přístup.“ Vskutku se zdá, že Putin nechce příliš riskovat zhoršení vztahů s Kadyrovem, a tak neusiluje o žádné změny a ani Kadyrova otevřeně nekritizuje. Ke konci ledna 2016 Putin poprvé okomentoval Kadyrovův veřejný střet s ruskými liberály. Prohlásil, že čečenský prezident „dělá svou práci efektivně“ a že si on i jeho otec zaslouží poděkování za to, na jaké úrovni se dnes region nachází.

Pokud by Putin připustil, že se Kadyrov vymkl kontrole a stojí Kreml příliš peněz, přiznal by zároveň selhání své vlastní politiky. Putin se stal prezidentem díky tomu, že urovnal situaci v Čečensku a odstranil hrozbu terorismu. Distancovat se od Kadyrova je teď pro něj stejně obtížné, jako se distancovat od narativu vlastní vlády. Podle bývalého Putina poradce Gleba Pavlovského to však nemusí být to podstatné. „Kreml zákony nezajímají. Sám se jimi neřídí. Důležitá je pro něj reálná situace, což z jeho pohledu znamená používání síly a přesun peněz.“ V tomto ohledu neudělal Kadyrov nic, co by mohlo jejich dohodu ohrozit.

Některé moskevské opoziční kruhy se obávají, že by se Kadyrov mohl stát potenciálním nástupcem Putina. To je vysoce nepravděpodobné, ne-li absurdní. Kadyrov se však stal nenahraditelnou součástí politického systému. Nikolaj Petrov, ředitel Centra politicko-geografického výzkumu, řekl, že ať se v budoucnu ruský politický systém vydá jakýmkoliv

směrem, s Kadyrovem bude nutné počítat, a je možné, že bude mít i rozhodovací roli. „Kadyrov má potenciál být ‚carotvůrcem‘,“ míní Petrov. „Není to tím, že by měl k dispozici více mužů než například ministr obrany, ale tím, že jeho muži – a těch je na desítky tisíc – vykonají jeho příkazy bez zaváhání. Když ministr obrany nařídí svým vojskům zaútočit na Kreml, nemůže s jistotou vědět, že všichni rozkaz skutečně vyplní. Ale Kadyrov si může být jist.“

Když jsem byl v Grozném poslední den, město slavilo další státní svátek, tentokrát na počest policie a Ministerstva vnitra. V hlavním koncertním sále města se konala slavnostní událost, které se zúčastnily stovky lidí, a Kadyrov byl hlavním řečníkem. Těsně před druhou hodinou odpoledne přijel ve svém černém Mercedesu SUV, které sám řídil, a zaparkoval na náměstí před koncertním sálem. Vyskočil z auta a byl přivítán čečenským ministrem vnitra, jeho náměstkou a skupinou mladých čečenských kadetů. Čečenský bojovník s přezdívkou Patriot byl jakožto šéf Kadyrovovy ochranky ve střehu; na sobě měl vojenskou uniformu, tmavé sluneční brýle a v ruce svíral samopal. Kadyrov, jak je dnes zvykem, měl na sobě olivově zelenou vojenskou blůzu, druh tradičního čečenského oděvu, který se díky němu stal v jeho okolí populární a jež musí v pátek nosit do práce všichni státní zaměstnanci mužského pohlaví. Také si nechal narůst dlouhý plnovous.

Skupina čečenských žen ve splývavých červených šatech vystoupila na scéně s tradičním lyrickým tancem, jenž měl v sobě cosi téměř truchlivého. Zároveň byl představen charitativní projekt vzniklý na popud Kadyrovovy matky a financovaný fondem Achmata Kadyrova. Rodinám těch, kteří padli v boji s radikály, tak má být vyplaceno padesát tisíc rublů. Ministr vnitra představil nové ocenění „Za zásluhy v boji proti terorismu a extremismu“ a oznámil, že prvním oceněným bude právě Kadyrov. Čečenský vůdce vystoupil na pódium a pronesl řeč, věnovanou, jak vysvětlil, památce čečenských vojáků, kteří zemřeli nebo byli zraněni při výkonu služby. „Pamatujeme si, co bylo předtím,“ říká a má přitom na mysli dvě zničující války. „Nemohli jsme chodit po městě, nemohli jsme otevřeně říct, že jsme Čečenci. To všechno se změnilo díky Achmatu-Hadži Kadyrovovi a Vladimíru Putinovi.“ Po skončení akce Kadyrov opět usedl na místo řidiče a prezidentská kolona ho následovala po prospektu Putina.

3. Komentář

3. 1. Profil cílového textu

V tomto oddíle se chci zamyslet nad tím, zda by byl přeložený text opravdu vhodný pro publikaci v českém prostředí a v jakém konkrétním médiu by mohl být případně otisknut.

Jak již bylo naznačeno v úvodu, článek pojednává o čečenském prezidentovi Ramzanu Kadyrovovi. Předkládá čtenáři nejen aktuální pohled na situaci v Čečensku, ale poskytuje i historický přehled daného regionu a zmiňuje zásadní skutečnosti a události, které se týkaly čečenského vůdce a měly vliv na podobu současné čečenské politiky. Přestože článek vyšel na začátku roku 2016, jeho téma je stále aktuální. V českých médiích se v poslední době o Čečensku psalo v souvislosti s mučením a vraždami čečenských gayů. V souvislosti s touto situací je zmiňováno právě i Kadyrovovo jméno. Český čtenář by tedy mohl mít zájem dozvědět se více informací o poměrech v Čečenské republice a získat celkový přehled o postavě Ramzana Kadyrova.

Jelikož se jedná o text publicistický, mohl by i v českém prostředí vyjít v některém z tuzemských periodik. Jako nejvhodnější kandidát se jeví týdeník *Respekt*, který sleduje aktuální dění a nechává velký prostor pro politická a zahraniční témata. Největším problémem, který by teoreticky mohl zabránit otištění článku, je samotná délka textu. V americkém prostředí mají dlouhé články zavedenou tradici, ale česká žurnalistika není tomuto formátu uzpůsobena a běžně je u nás zatím nenajdeme. *Respekt* však v minulosti publikoval přeloženou esej americké historičky Anne Applebaumové s názvem *Varování pro Evropu* (Applebaumová 2018), která svým rozsahem (cca 8 500 slov) odpovídá rozsahu mnou překládaného textu. Tento fakt svědčí o tom, že pokud je článek pro časopis zajímavý, jeho redakce je ochotna otisknout i netradičně dlouhý text. Body k dobru by *Putinův drak* mohl získat také proto, že článek vyšel v týdeníku *The New Yorker*, který šéfredaktor *Respektu* Erik Tabery označil v jedné ze svých statí za „nejlepší časopis světa“ (Tabery 2015).

Důležité je zmínit, že překládaný text je zkrácenou formou textu původního. Úplné znění článku, které je přibližně o třetinu delší, by možná na časopis bylo příliš dlouhé. Mnou přeložené úseky textu jsou však jako celek koherentní, a přestože je článek kvůli zkrácení ochuzen o mnoho zajímavých informací, funguje jako samostatný text a je vhodný k publikaci. Ačkoliv je téma textu stále aktuální, přece jen byl článek napsán v roce 2016 a některé informace by bylo potřeba aktualizovat. Například v článku se říká, že na jaře 2016 začne soud

s obviněnými z vraždy Borise Němcova, ale dnes už nám je výsledek soudu znám. Překlad by nicméně v redigované podobě vyjít mohl.

V rámci fiktivního zadání jsem si tedy jako médium stanovila *Respekt*, což v určitých aspektech ovlivnilo má překladatelská řešení. Jelikož se *Respekt* drží interního pravidla nepřechylovat ženská jména cizího původu, rozhodla jsem se je v překladové části své bakalářské práce rovněž nepřechylovat (*Olga Šorina, Varvara Pachomenko*).

3. 2. Překladatelská analýza výchozího textu

Tato část je věnována překladatelské analýze výchozího textu, při které vycházím z modelu Christiane Nordové (Nord 1991) a soustředuji se na vnětextové a vnitrotextové faktory. Analýza originálu je důležitá pro tvorbu cílového textu a pomáhá autorovi s volbou překladatelské strategie.

V komentáři budu při citacích odkazovat na originál a překlad pomocí písmen O a P, přičemž vždy uvedu příslušnou stránku.

3. 2. 1. Vnětextové faktory

Autorem a **vysilatelem** textu je americký novinář Joshua Yaffa, který dlouhodobě žije v Moskvě. Vystudoval žurnalistiku a mezinárodní vztahy a svými články přispívá nejen do časopisu *The New Yorker*, ale i dalších významných amerických periodik jako například *The Economist*, *The New York Times*, *The New Republic*, *Foreign Affairs* či *Bloomberg Businessweek*. Ve svých článcích se zaměřuje především na Vladimira Putina a na to, co jeho vláda znamená pro samotné Rusy i zbytek světa. V jeho práci se odráží fakt, že je v přímém kontaktu s ruským prostředím a že se orientuje v historii i současných poměrech daného regionu. Než se přestěhoval do Moskvy, byl redaktorem časopisu *Foreign Affairs* a vyučoval žurnalistiku na Kolumbijské univerzitě.

Motivem autora pro napsání článku byla pravděpodobně vražda Borise Němcova a vazby vrahů na čečenskou politickou elitu. **Záměrem** autora pak bylo informovat čtenáře o Čečensku a ústřední postavě čečenské politiky Ramzanu Kadyrovovi. Jeho intencí je tedy zvýšit povědomí svých čtenářů a zároveň poukázat na realitu současné politické situace v Rusku, jakož i na chování a rétoriku čečenského prezidenta, které Kreml v zájmu zachování míru toleruje.

Adresát textu je důležitým faktorem, který zásadně ovlivňuje podobu článku. Příjemcem může být jakýkoliv čtenář časopisu *The New Yorker*, avšak vzhledem k rozsahu článku se pravděpodobně bude jednat o čtenáře se zájmem o dané téma či světové dění obecně. Dále je

možné předpokládat, že příjemcem bude vzdělaný člověk s širším rozhledem a zájmem o politiku a ruské prostředí. Autor ovšem píše text pro širokou veřejnost a počítá s tím, že čtenář s největší pravděpodobností nemá o tomto tématu přehled, což se odráží na koncepci textu.

Dalším určujícím faktorem je **médium**. Jak již bylo několikrát uvedeno, článek byl publikován v americkém týdeníku *The New Yorker*. Byl zveřejněn v elektronické podobě na webu časopisu a zároveň vyšel i v tištěné podobě v čísle z 8. února 2016. Vydavatelem časopisu je společnost Condé Nast a první číslo bylo otištěno v roce 1925. V týdeníku vychází reportáže, recenze, satiry, komentáře, eseje, fikce či karikatury, a přestože jsou některé sekce zaměřeny na kulturní život v New Yorku, časopis má čtenáře po celém světě. Otištěné texty jsou mnohdy věnovány politickým a sociálním tématům. Od konce devadesátých let je týdeník dostupný na internetu a odběratelům je umožněno nahlédnout i do archivních materiálů. *The New Yorker* lze považovat za liberálně orientovaný časopis. Stejně tak se za liberální časopis označuje sama redakce zvoleného fiktivního média *Respekt*.

Výchozí text je zajímavý z hlediska faktoru **místa**. Autor je sice Američan a svůj článek cílí primárně na americké čtenáře, obsahově však článek popisuje ruské prostředí. Na podobu textu má tedy nejvýraznější vliv ruská kultura a její realie. Důležité jsou také citace, které autor v článku uvádí. Většinou se jedná o výroky Rusů či Čečenců, a tudíž při překladu do angličtiny mohlo dojít k stylistickému, nebo dokonce k významovému posunu, což jsem měla vždy na paměti. Přestože jsem se snažila přihlížet i k citacím v ruštině, aby se zamezilo zbytečným odchylkám, ne vždy bylo možné daný výrok dohledat. Pokud vezmeme v úvahu, že některé citované pasáže mohly původně zaznít v čečenštině, a teprve poté byly přeloženy do ruštiny, z které pravděpodobně čerpal i anglický překlad, můj český překlad je až třetím v pořadí. Šance, že došlo k významovým posunům, je tedy poměrně vysoká.

Časopis publikoval článek v roce 2016, což je doba poměrně nedávná, přesto faktor **času** hraje při překladu podstatnou roli. Tematicky je text stále aktuální a informace, které obsahuje, jsou pravdivé a dodnes relevantní. Přesto jsou některé z nich zastaralé (nejvíce patrné je to u již zmíněného soudního procesu s vrahy Borise Němcova, který v době napsání článku ještě nezačal). Zároveň je potřeba být v překladu u některých časových údajů konkrétnější a například specifikovat rok.

3. 2. 2. Vnitrotextové faktory

Vnitrotextové faktory souvisí s faktory vnětextovými a do určité míry se prolínají. Ústředním **tématem** výchozího textu je postava Ramzana Kadyrova, kterého se autor snaží vylíčit jak

skrze jeho slova a skutky, tak popisem jeho režimu vlády. Jak již naznačuje název článku, důležitým tématem, které celý text propojuje, je vztah Kadyrova a Putina. Fakt, že si autor vybral právě toto téma, nás nemůže překvapit, uvážíme-li, že Joshua Yaffa žije v Moskvě a píše o těch nejzajímavějších událostech a postavách ruského prostředí. Pro českého čtenáře se jedná o téma aktuální a pravděpodobně ne příliš známé.

Presupozice mají souvislost s adresátem a místem vzniku. Autor nepředpokládá, že čtenář má znalosti o čečenské kultuře, a tudíž všechny pojmy spojené s čečenským a ruským prostředím v textu vysvětluje. Například v prvním odstavci celého článku prozřetelně uvádí, že Čečenská republika je součástí Ruské federace. Pokud by tuto informaci čtenář neměl, mohl by se ze začátku domnívat, že se jedná o samostatný stát. Autor dále přibližuje realie dané oblasti jako například názvy časopisů (*RBK, a Russian daily* [O: 58]) nebo svátky (*National Unity Day, a Russian public holiday* [O: 49]) a také téměř všechny osobnosti, které jsou v textu zmíněny. Čtenář nemusí být obeznámen ani s názvy týkajícími se islámu ([...] *sending Chechens to Mecca for the hajj*. [O: 53]) Tento konkrétní příklad však zároveň dokazuje, že autor u čtenáře předpokládá alespoň základní znalost islámu: pojem hadždž vysvětluje jiným názvem spojeným s tímto náboženstvím. Jelikož je článek cílen primárně na americké čtenáře časopisu *The New Yorker*, autor usuzuje, že příjemce má povědomí o světovém dění, a tudíž že například bude vědět, co bylo motivem k útoku na redakci časopisu *Charlie Hebdo*. Dále bez vnitřní vysvětlivky ponechává jména jako Hilary Swank či Mike Tyson, která patří do americké kultury, a notoricky známá ruská jména jako Stalin nebo Chruščov.

Co se týče **výstavby textu**, článek je opatřen titulkem, podtitulkem a informací o autorovi. Samotný text článku je pak rozdělen do relativně kratších odstavců. V rámci tohoto oddílu bych chtěla udělat odbočku k tomu, jakým způsobem byly vybrány překládané úseky. Původní článek s rozsahem okolo 30 normostran bylo pro potřeby bakalářské práce nutné zkrátit. Rozhodla jsem se text zkrátit na třech místech. V překladu jsem totiž chtěla zachovat závěr článku, a navíc jsem usilovala o to, aby měl výsledný komunikát takové vyznění, jaké zamýšlel autor. Článek se obsahově skládá z popisu různých událostí, které na sebe nemusí přímo navazovat. Autor tyto události skládá dohromady a vytváří celkový příběh. Jednotlivé pasáže propojuje kromě časové osy i postava Ramzana Kadyrova. Vynechala jsem tedy ty části, jejichž vypuštění by zásadně nezměnilo podobu článku. Základní linie příběhu zůstala tím pádem zachována a výsledný text tvoří koherentní celek. Výběr úseků ovlivnila i metafora Putinova draka. Jelikož Putinův drak je zároveň i titulek článku, připadalo mi důležité, aby všechny

podoby této metafory v textu zůstaly. Jedná se totiž motiv, který prochází celým textem a propojuje ho.

Článek není členěn do samostatných oddílů či kapitol, ale pokud autor začíná nové téma a předěl oproti předchozímu textu je zřetelný, první písmeno nového odstavce je graficky zvýrazněné. Článek obsahuje i **nonverbální prvky**, které mají psanou část textu doplňovat a posilovat jeho sdělení. Na samém začátku článku nalezneme fotografii centra Grozného a celkem je text doplněn dalšími dvanácti fotografiemi z Kadyrovova Instagramu. Některé z nich mají přímou souvislost s obsahem komunikátu a pomáhají čtenáři lépe si představit popisovanou skutečnost.

V textu jsou zastoupeny výrazy z různých jazykových vrstev a celkově je slovní zásoba rozmanitá. Základ **lexika** tvoří neutrální spisovný jazyk. Autor však používá i jazykové prostředky, které jsou stylově příznakové. V textu nalezneme slova z vyššího rejstříku (*disburse, cease, in absentia, abrogate*) i z nižšího rejstříku (*pop up, gun down*). Dále se v textu vyskytují idiomatické výrazy (*bring something to a close, be struck by, get nowhere*), frázová slovesa (*show up, show off, weigh in*). Zastoupena jsou také například kompozita (*well-paved, bass-amped, battle-hardened*) a exotizmy (*lezginka, kadyrovtsy*). Expresivní slovní zásoba je důležitým prostředkem výstavby textu a vtahuje čtenáře do děje (*bodyguard cradled a gold-plated AK-47; flooded with cash*). Obrazná vyjádření také slouží jako prostředky stylové aktualizace (*frosty meeting; a thicket of reddish-brown hair; the Kremlin's pompous formality; mysteries loom*). V textu lze najít různá ustálená slovní spojení, z nichž některá se v dnešní publicistice vyskytují poměrně často, jelikož souvisí se současným světovým děním (*militant Islam, rebel fighters*). Autor také nešetří abstraktními slovy (*menace, independence, sorrow, resistance, achievements, duties, development*). V textu lze vyčlenit jednotlivá sémantická pole, související s tématy, jichž se text dotýká: oblast historie a politiky (*declare independence, disintegrate, separatism, predecessor, co-optation*), vojenská sféra (*combat infantry, troops, launch a full-scale ground operation, special-forces unit*), oblast práva (*issue an indictment, detain suspects*) a výrazy související s islámem (*chief mufti, wahhabi practice, jihad, hajj, sharia*). Slovní zásoba těchto sfér je neutrální, případně stylově vyšší. Za zmínku stojí také používání stažených tvarů v přímé řeči, které mají navodit charakter mluvenosti.

Co se týče **syntaxe**, pro text jsou typická dlouhá souvětí. Zároveň se v něm však vyskytují i kratší věty jednoduché, které přispívají k dynamičnosti textu a často slouží k naznačení určitého předělu. Jedním z rysů větné stavby je kondenzovanost, které angličtina dosahuje použitím polovětných vazeb a které jí na rozdíl od češtiny umožňují tvořit dlouhá a obsažná souvětí.

V textu nalezneme nejen participium přítomné ([...] *I stood in a large square across from the mosque, **waiting** for a concert to begin* [O: 49]), ale i minulé (***Asked** where the money for the celebration came from, Kadyrov told reporters, “Allah gives it to us.”* [O: 48]). Dále se participia objevují v postpozici ve funkci přívlastku (*fountains **decorated** with colored lights* [O: 48]; *with well-paved boulevards **running** through its center* [O: 48]). Najdeme zde i vazby infinitivní (*To kill someone like that would be a great disgrace* [O: 59]) a gerundiální (*Zaur Dadaev proved himself as a fighter, and in 2010 was awarded a medal for **leading** an assault against a group of militants.* [O: 59])

Dále se v textu často objevují rozvitě jmenné fráze. Premodifikace jsou povětšinou realizovány pomocí adjektiv, někdy však i podstatným jménem či zájmenem (*the city’s flashier attractions, his extravagant thirty-fifth-birthday party, Swarovski crystal chandelier*). Postmodifikaci často tvoří přívlastek vyjádřený předložkovou konstrukcí *s of* (*a collection of skyscrapers*) či jiným předložkovým výrazem (*men in black uniforms*), dále také restriktivní vedlejší větou ([...] *unrecognizable to anyone who saw it during the country’s two most recent wars against Russia* [O: 48]).

Jmenné fráze se také často nacházejí v apozici. Volný přístavek se v textu vyskytuje poměrně hojně a slouží především k přiblížení či vysvětlení rozvíjeného výrazu (*Gregory Shvedov, the editor of Caucasian Knot, a news Web site, told me* [O: 49]). V textu se také nezdívka objevuje parenteze (*Hilary Swank and Jean-Claude Van Damme appeared onstage—for unspecified fees—to watch an acrobatics show and a concert* [O: 48]).

Z hlediska **suprasegmentální prvků** není text příliš zajímavý. Můžeme zmínit použití kurzívy, kterou autor v anglickém textu vyznačuje cizí slova (*kadyrovtsy, adat*) nebo například názvy časopisů (*Novaya Gazeta*). Dále se v textu místy objevují věty v závorkách. V jednom případě se v závorkách nacházela celá pasáž o několika větách a autor tímto způsobem dával najevo, že se jedná pouze o doplňující či vysvětlující informaci. Na dvou místech v textu jsou použity tři tečky, které značí vynechanou pasáž. S uvozovkami autor pracuje pouze při vyznačování přímých řečí či některých názvů.

3. 2. 3 Funkce textu

Na základě rozboru výchozího textu je možné si stanovit textové funkce. Při jejich popisu jsem vycházela z klasifikace Romana Jakobsona (Jakobson 1995). U každé popisované funkce uvádím konkrétní příklady z textu. Autor se svou reportáží snaží čtenáře především informovat, k čemuž využívá hlavně popisného a vyprávěcího postupu. V textu najdeme například

faktografické údaje, které se týkají historie i současnosti, dále jména, názvy a zmínky o událostech, jež souvisí s daným prostředím. Základní funkcí textu je tedy funkce referenční:

The First Chechen War, which began in 1994, was a war of nationalist resistance—Chechnya had declared independence from Russia when the Soviet Union disintegrated—and ended two years later, after a Russian bombing campaign killed thousands of civilians and left the city in ruins. (O: 48)

V textu nalezneme i funkci expresivní. Autor při popisu a líčení skutečností využívá různých jazykových a stylistických prostředků, jejichž prostřednictvím vyjadřuje i své dojmy a pocity. Autor v textu výrazně vystupuje v pasážích, které jsou psány v ich-formě. V těchto úsecích komentuje události ze své perspektivy, do textu se tedy zjevně promítají autorovy subjektivní postoje. Autorovo hodnocení je vyjádřeno například i ve volbě hodnotících přívlastků nebo osobností, jež se rozhodl citovat.

Příklad expresivní funkce: *Clearly, Putin could have Geremeyev arrested if he wished; the fact that he hasn't suggests that stability in Chechnya is more important to him. (O: 58)*

S funkcí expresivní souvisí funkce konativní (neboli přesvědčovací), která je pro publicistický styl typická (Čechová 1997, s. 176). Autor svým článkem ovlivňuje postoj čtenáře, jelikož mu předkládá svůj úhel pohledu, a zároveň jej vybízí k zamyšlení a vytvoření si názoru na základě jím předložených informací. Sémantickými i stylistickými prostředky autor čtenáři může sugerovat pozitivní či negativní hodnocení:

Putin has eliminated opponents largely through political trickery and co-optation, reserving outright force for rare occasions. Kadyrov prefers blunter, unmistakably violent means. (O: 54)

Jak píše Čechová (1997, s. 179), publicistický styl snadno vstřebává prvky z jiných funkčních stylů (v našem případě například z uměleckého nebo odborného) a díky použití uměleckých prostředků nabývá text funkce poetické. Tato funkce je zaměřena na formu sdělení a je realizována skrze obraznost vyjádření či emocionálně zabarvená slova. Poetickou funkci vykazuje již samotný titulek článku.

After more than a decade of Kadyrov's rule, Chechnya has become Russia in miniature, a concentrated tincture of all its habits and instincts and pathologies, with Kadyrov worshipping Putin and consistently enacting the darker urges and impulses of the system that Putin has created. (O: 60)

3. 3. Překladatelská metoda

Při překládání jsem vycházela především z Levého a jeho dvojí normy v překladu (Levý 2012, s. 82). Jiří Levý (2012, s. 82) rozlišuje normu reprodukční a normu „uměleckosti“, které pro překladatele po stránce technické představují protiklad věrnosti a volnosti. V překladu jsem se snažila dosáhnout vyváženosti mezi těmito přístupy.

Cílem překladu bylo zprostředkovat originál cílovému čtenáři takovým způsobem, aby byl překlad adekvátní, zachovával základní funkce originálu a měl na čtenáře stejný účinek jako text výchozí. Vzhledem k žánru jsem kladla důraz na přesnost a srozumitelnost. K volnějšímu překladu jsem se uchýlovala, když bylo potřeba překonat rozdíly dvou odlišných jazykových systémů. Zvláště v obtížnějších a kondenzovanějších pasážích jsem se snažila formulovat věty tak, aby zněly co nejpřirozeněji. Jelikož jsem při překladu měla na paměti českého čtenáře, v některých případech jsem se od originálu odchýlila, a to když jsem chtěla čtenáři usnadnit orientaci v textu nebo když bylo potřeba vyrovnat presupozice.

Záměrem (autorovým i překladatelovým) bylo co nejvěrněji zachytit a předat realitu cizího kulturního prostředí. V textu se vyskytuje mnoho citací, a jelikož ovládám ruský jazyk, rozhodla jsem se při překladu přihlížet i k citacím v ruštině. Mou motivací byla především snaha vyhnout se zbytečnému zkreslení. V některých případech citace dohledat nešlo a řídila jsem se tedy pouze anglickou předlohou. Někdy jsem k ruským citacím přihlížela čistě pro kontrolu a kvůli zachování přesnosti. Pokud se však jednalo o známé a důležité citáty, ruský originál měl větší vliv. Dávala jsem si však pozor, abych se od anglického textu zbytečně neodchylovala například tím, že bych přidávala informace obsažené v ruském textu nebo konkretizovala v případech, kdy autor používá obecnější pojem.

Text byl napsán v roce 2016, překlad však vznikl v roce 2019. Mým cílem bylo vytvořit aktuální text, jenž by bylo možné publikovat i dnes. Z toho tím pádem vyplývá, že některé časové údaje bylo nutné v textu specifikovat.

3. 4. Překladatelské problémy a jejich řešení

Kromě celkového přístupu k překladu si překladatel musí také určit, jak bude přistupovat k jednotlivým překladatelským problémům, které se v textu vyskytují. Řešení překladatele by měla vycházet z celkové analýzy původního textu a z toho, s jakým záměrem a pro jakého čtenáře text překládá. V této části se překladatelským problémům věnuji na několika rovinách. Nejedná se o všechny problémy, se kterými bylo potřeba se v textu vypořádat, ale vybrala jsem ty nejdůležitější či nejzajímavější a zároveň ty, které jsou typologicky odlišné. Při popisu jejich řešení se opírám především o překladatelské postupy, jak je popisuje Dagmar Knittlová (2000) a Jiří Levý (2012), a dále čerpám z práce Libuše Duškové (Dušková 2012).

Zároveň v této části zmíním překladatelské posuny, jelikož ty jsou nevyhnutelně spojeny s řešeními překladatelských problémů. Držím se práce Edity Gromové (Gromová 2009), která vychází z poznatků Antona Popoviče (Popovič 1975). V komentáři pracuji s dělením postupů na konstitutivní a individuální. Konstitutivní posun lze definovat jako posun objektivní, ke kterému dochází kvůli jazykovým a stylistickým rozdílům mezi výchozím a cílovým jazykem. K tomuto posunu v našem překladu dochází často například na morfológico-syntaktické úrovni. Individuální posun je naopak posunem subjektivním, jenž souvisí s překladatelským idiolektem a vychází z interpretace výchozího textu.

3. 4. 1. Syntaktická a gramatická rovina

Na úrovni **syntaxe** můžeme mezi angličtinou a češtinou pozorovat výraznou asymetrii. Anglický jazyk se vyznačuje svou nominálností a schopností vytvářet kondenzované konstrukce. Čeština oproti tomu tíhne k slovesnějšímu vyjádření a rozvolněnější větě stavbě. Z těchto strukturních rozdílů pramení mnohé překladatelské problémy a chceme-li v českém jazyce zachovat přirozenost textu, musí při překladu nutně docházet k posunům.

Při překladu docházelo k **rozdělení delších souvětí na kratší úseky**. Rozdělení souvětí souvisí i s tím, že se jedná o sémanticky hutný celek.

Kadyrov apparently managed to smooth relations with Putin, but the fact that people even tangentially related to Chechnya's political elite had been arrested on murder charges marked an unprecedented moment in Putin-era politics. (O: 58)

Kadyrovovi se zjevně podařilo s Putinem vztahy urovnat. Na základě podezření z vraždy byl nicméně zatčen někdo, kdo je, třebaže jen okrajově, spojen s čečenskou politickou elitou. To do té doby bylo v politice Putinovy éry něco nevídaného. (P: 17)

Zároveň se v textu nacházejí jednoduché věty, které jsou v určitém kontrastu ke komplexním souvětím. Tyto krátké věty jsou v překladu většinou zachovány, pokud nepůsobí stylisticky příznakově. V některých případech však dochází ke **spojení vět** v zájmu zachování plynulosti.

Kidnapping became an industry. The nationalists who had led Chechnya during the war lost influence to violent Islamists. (O: 51)

Z únosů lidí se stal byznys a čečenští nacionalisté, kteří řídili zemi během války, ztratili svůj vliv a na jejich místo přišli agresivní islamisté. (P: 10)

Ze stejného důvodu jsem například v následujícím příkladu zapojila krátkou větu do předchozího souvětí. Zároveň se jedná o jeden z mála případů, kdy je český překlad oproti anglickému originálu kondenzovanější.

In December, 2014, Kadyrov summoned thousands of armed men from Chechnya's various security forces together in Grozny's soccer stadium. He delivered a rousing speech. (O: 55)

V prosinci 2014 pronesl Kadyrov na fotbalovém stadionu v Grozném plamennou řeč před shromážděním tisíců ozbrojených mužů z různých čečenských bezpečnostních složek. (P: 14)

Kvůli dekonduzaci se v překladu ve výsledku nachází více vět vedlejších, ovšem originál sám o sobě obsahuje poměrně velký počet vedlejších vět. Zároveň při úpravách na syntaktické rovině můžeme pozorovat překladatelskou tendenci k explicitnějšímu vyjadřování vztahů. Mým záměrem bylo „vyjít vstříc čtenáři“, a mnohdy tudíž docházelo k **intelektualizaci** (Levý 2012, s. 132). Vztahy jsem zlogičťovala také z toho důvodu, aby text lépe plynul.

He set out a tray of fruit and candies, made a pot of strong black tea, and had me sit in a far corner facing the door, the seat of honor for guests in a Chechen home. (O: 59)

Postavil přede mě ták s ovocem a sladkostmi, uvařil konvici silného černého čaje a posadil mě do vzdálenějšího rohu naproti dveřím, což je v čečenské domácnosti čestné místo pro hosty. (P: 18)

[...] but that theory fell apart after it came to light that his killers had begun trailing him in the fall of 2014, months before the attack in Paris. (O: 57)

Tato teorie se zhroutila, když vyšlo najevo, že ho vrazi začali sledovat už na podzim 2014, tedy celé měsíce předtím, než došlo k útoku v Paříži. (P: 16)

Dále lze za individuální posun považovat případ, kdy jsem se na základě interpretace textu rozhodla explicitně vyjádřit souvislost mezi větami. K těmto změnám mě motivovala snaha formulovat daný úsek srozumitelněji.

[...] *he was the elder in the family, and Zaur hadn't consulted him—he never would have got himself mixed up in such a plot without checking with him first. (O: 59)*

Jako s nejstarším z rodiny by se s ním Zaur poradil. Nikdy by se do ničeho takového nezapletl, aniž by to s ním nejdříve probral. (P: 19)

Překladatelským problémem se místy jeví i **vsuvky**, zvláště v případech, kdy obsahovaly hodně informací. Například v následujícím příkladu bylo potřeba daný úsek převést na větu hlavní:

In the Russian imagination, Chechnya, a thousand miles south of Moscow on the edge of the Caucasus mountains, is a place of violence [...] (O: 50)

Čečensko leží na kraji kavkazského pohoří téměř dva tisíce kilometrů jižně od Moskvy a v myslích Rusů je to místo plné násilí [...] (P: 9)

Stejný problém se vyskytl i u **přístavků**, s nimiž jsem v překladu pracovala různě. V mnohých případech byla daná informace v češtině také vyjádřena přístavkem, velmi často jsem však k informačně obsažným apozičním přístavkům přistupovala tak, že jsem část informací přesunula do premodifikace před rozvíjené slovo:

Just after the assassination, Anna Politkovskaya, a courageous journalist who wrote for the small, Moscow-based opposition newspaper Novaya Gazeta, went to interview Ramzan in the family's home village of Tsentoroy [...] (O: 52)

Odvažná novinářka Anna Politkovská, která psala pro menší opoziční moskevský list Novaja gazeta, se bezprostředně po atentátu vydala do obce Centoraj [...] (P: 11)

Syntaktické změny jsou rovněž dány snahou snížit nominálnost textu. Při rozvolňování větné stavby však často dochází k tomu, že je sekundární predikace vyjádřena například větou hlavní. To vede k tomu, že se v překladu může místy ztrácet, která výpověď byla původně důležitější. Zároveň, jak již bylo zmíněno, se v českém překladu vyskytuje větší množství vedlejších vět, a to především přívlastkových, což může mít vliv na estetické působení textu.

S nomimálností souvisí i **přívlastky**, které jsou místy rozsáhlé, a jejichž překlad bylo v některých případech nutné řešit cestou verbalizace.

He has a thicket of reddish-brown hair growing into a pointy beard sculpted in the Chechen manner, and a guttural voice with the bass-amped rumble of a heavy truck. (O: 49)

Nazrzavělou houštinu vousů má v čečenském stylu upravenou do podoby špičatého plnovousu a jeho hrdelní hlas svým výrazným basovým zabarvením připomíná burácení kamiónů. (P: 8)

Slovosled v češtině je oproti angličtině volnější, což mi při překladu umožnilo přestavovat pořadí informací. Snažila jsem se ovšem o to, aby slovosled odpovídal aktuálnímu členění větnému a věty měly tematicko-rematickou strukturu. U mnohých slovosledných změn lze tudíž hovořit o konstitutivním posunu. Příkladem může být následující věta:

*Fighters identifying themselves as kadyrovtsy popped up in eastern Ukraine **throughout 2014**, where they took part in decisive battles in support of pro-Russian rebels. (O: 54)*

*Vojáci, kteří si říkají kadyrovci, se **během roku 2014** objevili na východní Ukrajině, kde se na straně proruských povstalců účastnili rozhodujících vojenských střetnutí. (P: 13)*

Na úrovni **gramatické** se z překladatelského hlediska místy ukázala jako problematická **kategorie určení**, pro kterou v češtině musíme hledat jiné způsoby vyjádření, a docházelo tak opět ke konstitutivním posunům. Ve většině případů tato oblast nepředstavovala pro překlad problém. Zajímavá však byla některá místa, kde určitý člen sloužil jako prostředek mezivětné návaznosti. V případech, kdy určitý člen odkazoval na již dříve uvedenou informaci, bylo potřeba vyřešit, jakým způsobem vyjádřit v češtině odkaz na referent. V níže uvedeném příkladu jsem na základě kontextu doplnila vedlejší větu, která plní stejnou funkci jako anglický determinátor.

*A young Grozny local had given me directions tinged with sarcasm: “Let’s meet in front of the Kadyrov Mosque, on Kadyrov Square, at the intersection of Kadyrov Prospect and Putin Prospect.” [...] “He wants to see that this big crowd of people has gathered for him—all voluntarily, of course,” **the Grozny local said.** (O: 49)*

*Jeden místní mladík mě s jistým sarkasmem instruoval, kde se sejdeme: na Kadyrovově náměstí před Mešitou Achmata Kadyrova, kde se setkává Kadyrovův a Putinův prospekt. [...] **Mladík, s nímž jsem se setkal**, mi vysvětluje: „Chce vidět ten velký zástup lidí, který se kvůli němu sešel. Dobrovolně samozřejmě.“ (P: 8)*

3. 4. 2. Lexikální rovina

Výrazným rysem textu je jeho relativně vysoká **expresivita**, jež se při překladu místy ukázala jako problematická. V některých pasážích bylo nutné přistoupit k nivelizaci, v jiných se naopak nabízelo expresivitu zesílit. V překladu tedy dochází k zesilování i k zeslabování expresivity, což vede k částečné **kompenzaci** na úrovni celého textu.

V překladu se vyskytují případy, kdy neutrálnímu výrazu odpovídá ekvivalent s expresivní konotací, anebo kdy dochází ke zvýšení expresivity oproti originálu. Jedná se převážně o posuny individuální. Pro ilustraci mohou posloužit následující příklady: *charmless functionaries* : *neslaní nemastní funkcionáři* (O: 49, P: 8) ; *a cynical performance* : *cynick[é] divadélk[o]* (O: 56, P: 16); *[e]very soldier* : *[v]šichni do jednoho* (O: 55, P: 14).

V jiných případech se v překladu podařilo zachovat podobnou úroveň expresivity. Jako příklad uvádím následující přirovnání: *as his own private fiefdom* : *jako lenní pán* (O: 48, P: 7). Jedná se zároveň o ukázkou překladatelského postupu **modulace**, tj. změny hlediska.

Na druhou stranu docházelo i k snižování expresivity: *a frosty meeting* : *setkání bylo chladné* (O: 52, P: 11); *po[p] up* : *objevi[t] se* (O: 54, P: 13). Jako nejproblematičtější se ukázaly abstraktní pasáže, kdy jsem se do určité míry snažila zachovat obraznost, ale přesto docházelo k **nivelizaci**. Otázkou je, zdali by český překlad vyšší expresivitu vůbec snesl.

After more than a decade of Kadyrov's rule, Chechnya has become Russia in miniature, a concentrated tincture of all its habits and instincts and pathologies, with Kadyrov worshipping Putin and consistently enacting the darker urges and impulses of the system that Putin has created. (O: 60)

Po více než deseti letech Kadyrovovy vlády se Čečensko proměnilo v miniaturu Ruska se všemi jeho zvyklostmi, instinkty a patologickými jevy. Kadyrov k Putinovi chová obdiv a v jeho politice se neustále projevují temné stránky systému, jenž Putin vytvořil. (P: 20)

Další zajímavým případem byl překlad následujícího úseku: *he's not a bird of very high altitude* (O: 57). Jedná se v podstatě o doslovný anglický překlad ruského frazému *птица высокого полета* (ptica vysokogo poleta), který označuje vlivného a důležitého člověka, zastávajícího nějakou vysokou pozici. Autor si mohl dovolit postupovat tímto způsobem, jelikož v rámci kontextu je pochopitelné, o čem se hovoří. V češtině jsem se ovšem rozhodla pro **adaptaci**, tedy substituci původního ruského frazému českým ekvivalentem, a přeložila jsem daný úsek

následujícím způsobem: *Není to zrovna velké zvíře* (P: 16). Kdybych se doslova držela anglického originálu, výsledný překlad by zněl v češtině velmi nepřírozně a nevhodně.

Dalším případem, o kterém jsem musela více uvažovat, byl překlad fráze, kterou pronesl Vladimir Putin: *We'll waste them in the outhouse* (O: 51). V anglickém originálu jsem tuto frázi rozeznala jako velmi slavný výrok prezidenta Putina, který pronesl roku 1999, když se ho novinář dotázal na bombardování Grozného. V Rusku se tato fráze (rusky „močit v sortire“) stala ikonickou, neboť Putin použil styl jazyka, jenž je spojován s nejnižší vrstvou společnosti, konkrétně použil slovo z kriminálního žargonu. Mým záměrem bylo českému čtenáři zprostředkovat tuto expresivitu a při překladu jsem vycházela z ruského originálu. Putinův výrok není v českém prostředí příliš známý a neexistuje žádný zavedený překlad – na internetu je možné najít hned několik překladových verzí. Do angličtiny je podstatné jméno *sortir* přeloženo jako *outhouse*, došlo tím pádem ke konkretizaci. V ruštině toto slovo patří k nižšímu rejstříku a označuje všechny typy záchodů, není však vulgární jako například české slovo *hajzl*, a proto jsem v překladu vybrala neutrální výraz *záchod*. Další otázkou bylo, jaké zvolit sloveso. V angličtině je použito slovo *waste*, které má v americkém slangu význam *zabít* a stylisticky odpovídá ruskému *močit*. V češtině bylo potřeba vybrat rovněž sloveso z nízkého rejstříku a se silným emočním nábojem. Z široké nabídky možností jsem se nakonec rozhodla pro výraz *sejmout*. Výsledným překladem tedy byla věta: *Sejmeme je třeba i na záchodě* (P: 10).

Knittlová (2000, s. 42) uvádí, že co se týče sloves, pozorujeme v překladech z angličtiny do češtiny posun k specifičnosti. V našem textu ovšem nebylo nutné konkretizovat často a z překladatelského hlediska jsem v tomto ohledu nenarazila na žádné výrazné problémy. Pro ilustraci uvádím tyto příklady: *I hope this time never comes : Doufám, že taková doba nikdy nenastane* (O: 53, P: 12); *got back in the driver's seat : opět usedl na místo řidiče* (O: 62, P: 21); *Today, more than eighty-five per cent of Chechnya's budget comes from Moscow : Moskva financuje více než osmdesát pět procent čečenského rozpočtu.* (O: 53, P: 12)

Konkretizace se však častěji a výrazněji projevila u komunikativních sloves, která uvozují přímou řeč. *Verba dicendi* se v textu vyskytovala hojně, jelikož autor značnou část článku staví na citacích jiných lidí. V angličtině se nejčastěji jako *verbum dicendi* používá sloveso *say* (Knittlová 2000, s. 49). Kromě něj v našem textu velmi často nalezneme sloveso *tell*. Anglický čtenář nevnímá opakování těchto sloves jako stylistický nedostatek textu, ale naopak zcela

neutrálně a přirozeně. V češtině jsou však stylistické konvence odlišné a při překladu je potřeba slovesa obměňovat. Často překladatel vychází z kontextu a volí specifitější slovesa. Jako příklad mohou sloužit následující věty:

“When I was a young girl, my grandfather made me wear a head scarf,” she said. (O: 56)
„Když jsem byla malá, dědeček mi přikázal nosit na hlavě šátek,“ vzpomíná. (P: 15)

“I once believed in this image of him as a brutal guy,” Aliyev told me. (O: 53)
„Kdysi jsem se domníval, že to je surový člověk,“ přiznává Alijev. (P: 12)

(V české publicistice panuje tendence používat u reportáží v uvozovacích větách přítomný čas, jenž má vytvářet dojem, jako by se vše odehrávalo právě teď, a vtáhnout tak čtenáře do děje. Rozhodla jsem se přítomný čas používat v těch případech, kdy byl reportér situaci osobně přítomen nebo pokud bylo sdělení určeno přímo jemu. *Respekt* u reportáží také tradičně užívá přítomný čas.)

V textu se na druhou stranu vyskytovala i slova, u kterých při překladu bylo obtížné postihnout celou jejich sémantickou šíři jednoslovně. V některých případech jsem je tudíž překládala za pomoci více slov. V následujícím příkladu dokonce z adjektiva vznikla věta.

[...] *their relations were honest and businesslike but ultimately political,*” Chesnakov said :
Oba spolu jednali upřímně a šli vždy přímo k věci, nicméně jejich vztah byl motivován čistě politicky,“ říká Česnakov. (O: 52, P: 11)

Použila jsem frázi, která dle mého mínění postihuje základní význam slova *businesslike*. Zároveň je tato věta ukázkovým příkladem toho, že v průběhu překladu často docházelo k **amplifikaci**, tj. rozšíření textu. Tato skutečnost je dána převážně strukturními rozdíly mezi jazyky, snahou o denominalizaci textu, ale zároveň i individuálními posuny překladatele.

S podobným problémem jsem se potýkala i při překladu **kompozit** ve funkci přívlastku. Někdy je možné najít odpovídající jednoslovný ekvivalent, jindy je opět potřeba vyjádřit význam pomocí několika lexikálních jednotek. S některými kompozity si čeština dokáže poradit použitím prefixů (*reddish-brown* : *nazrzavěl[ý]* [O: 49, P: 8]), jiná je nutno vyjádřit dvěma

slovy, u tohoto příkladu pomocí příslovce (*olive-green : olivově zelen[ý]* [O: 62, P: 21]). Někdy se však nenabízí jednoznačné řešení. Několikrát bylo potřeba vyjádřit tato slova vedlejšími větami (*bused-in : které přivezly autobusy* [O: 49, P: 8]; *murderous-looking : kteří vypadají jako zabijáci* [O: 52, P: 11]). Jedno kompozitum se v textu vyskytlo hned dvakrát a překládala jsem ho vždy v závislosti na kontextu, jednou pomocí vedlejší věty, podruhé jednoslovně (*short-lived : která ovšem neměla dlouhého trvání : chvilkov[ý]* [O: 52 a 55, P: 11 a 15]).

Na několika místech jsem se v textu uchýlila k volnějším překlada lexikálních jednotek, a došlo tak k individuálnímu posunu. Jako první příklad chci uvést překlad slovního spojení *automatic rifl[e]* (O: 48) jako *samopal*. Přesný překlad by byl *útočná puška*, která se však od samopalu liší pouze tím, že používá jiný typ nábojů. V našem kontextu není tento rozdíl podstatný. Zvolila jsem tudíž jednoslovný výraz, který se v běžné mluvě používá častěji a jenž bude v českém prostředí spíše evokovat tísnivou atmosféru. Podobně jsem postupovala i u překladu slovního spojení *machine gun* (O: 62). Sémanticky nejbližší český ekvivalent je *kulomet*, který ovšem může být používán jako ruční zbraň jen velmi omezeně, spíš se nachází připevněn na vojenské technice, nebo slouží ke střelbě s oporou. Opět jsem toto slovní spojení tedy přeložila jako *samopa[l]* (P: 7), jenž mi v rámci kontextu přišel jako vhodnější ekvivalent.

Podobným příkladem, kdy šlo spíše o vystižení atmosféry a snahu navodit v mysli čtenáře určitý obraz, byl překlad slovního spojení *wraparound sunglasses* (O: 62). Autor volbou tohoto slova vyjadřuje především funkci, kterou takové sluneční brýle mají. Bodyguard totiž potřebuje mít dobré periferní vidění, což mu tento typ brýlí umožňuje. V češtině nenajdeme vhodný a sémanticky ekvivalentní protějšek. Rozhodla jsem se proto pro volný překlad *tmavé sluneční brýle* (P: 21), jelikož právě v brýlích tmavé barvy si člověk běžně představí bodyguarda.

Dále jsem se zamýšlela nad použitím slova *narativ* v českém překladu. Tento výraz ve slovníku nenajdeme, nicméně dnes se, s největší pravděpodobností pod vlivem angličtiny, používá nejen v odborných textech, ale i v textech publicistických. Mé rozhodnutí výraz použít se však převážně odvíjelo od toho, že *Respekt* slovo *narativ* používá. Přes vyhledávač Google se mi podařilo zjistit, že v archivovaných článcích *Respektu* se toto slovo vyskytuje téměř stokrát. Jednalo se i o texty z ryze českého prostředí, tudíž nehrozilo, že by se slovo v článku objevilo pouze pod vlivem anglického originálu.

Autor v textu použil novotvar *tsar-maker* (O: 61), který nejspíše vznikl analogicky k výrazu *kingmaker*. V češtině jsem se rozhodla pro překlad neologismem *carotvůrc[e]* (P: 21). Jedná se o **kalk** z angličtiny, v češtině je však pochopitelný na základě sémantické motivovanosti. V českém jazyce existují i jiná podobná složená slova (například *mírotvůrce*), slovo tedy nepůsobí příliš cize.

V této části chci ještě zmínit některé další postupy, ke kterým v rámci překladu docházelo. Poměrně často jsem se uchýlovala k **antonymické změně**, zvláště v případech, kde to bylo stylisticky vhodnější: *Chechens remember everything : Čečenci nikdy nezapomínají* (O: 51, P: 10). Dále se v překladu objevila i **generalizace**: *citizens : lidé* (O: 53, P: 9). Slovo občan se do tohoto typu publicistického textu nehodí, používáme jej spíše v odborných či administrativních textech. **Explicitace** se vyskytla například v následujícím případě: [...] *given the two wars over as many decades, is not without irony for Chechens : Vzhledem k tomu, že během dvou desetiletí země zažila dvě války s Ruskem, má tento svátek pro Čečence poněkud ironický nádech.* (O: 49, P: 8)

3. 4. 3. Pragmatická rovina

Na této rovině bylo nutné stanovit si přístup k tomu, jak překládat **měny a míry**. V celém článku se vyskytl jen jeden případ, kdy autor použil měrnou jednotku, přičemž používá míle, které jsou běžné pro anglosaské prostředí: *a thousand miles : téměř dva tisíce kilometrů* (O: 50, P: 9). V daném kontextu není podstatné uvádět přesné údaje, autor chtěl především vyjádřit, že mezi Moskvou a Čečenskem je velká vzdálenost. V překladu jsem použila naši metrickou soustavu, zaokrouhlila na tisíce a přibližnost vyjádřila pomocí příslovce *téměř*.

Co se týče měn, autor v textu používá rubly a dolary. Rubly zasazují text do daného kulturního prostředí a dolary slouží k tomu, aby si americký čtenář udělal představu o reálné sumě. Pokud jsou v textu částky vyjádřeny pouze v rublech, můj překlad ponechává cizí měnu kvůli zachování koloritu. V jednom případě autor uvádí částku v rublech i v dolarech. V překladu jsem se rozhodla zaměnit dolary korunami, aby si český čtenář mohl představit, o jak velkou částku se jedná. Autor anglického textu měl pro uvedení dolarů stejnou motivaci. V dalším případě se vyskytla částka pouze v dolarech, při překladu jsem však postupovala stejným způsobem jako v předchozím případě. Autor uvádí orientační sumu v miliardách dolarů; při převodu na koruny jsem zaokrouhlovala na desítky, a navíc jsem oproti angličtině naznačila, že se reálně jednalo o jinou měnu: *at least fourteen billion dollars : v přepočtu alespoň 350 miliard korun.* (O: 53, P: 13)

Z pragmatického hlediska jsem musela vyřešit také otázku **času**. Článek byl publikován začátkem roku 2016, což bylo v překladu nutno zohlednit. Tento časový posun jsem v textu řešila uvedením konkrétního roku: *[t]his fall : [n]a podzim roku 2015* (O: 50, P: 9); *last October : v říjnu 2015* (O: 54, P: 14). Pokud bylo díky kontextu jasné, o jakou časovou rovinu se jedná, konkrétní rok jsem nepřidávala: *in early March, a few days after Nemtsov was killed : pak se ale začátkem března, jen několik dnů po vraždě Němcova.* (O: 59, P: 18)

Za pozornost stojí překlad následujícího úseku: [...] *according to a report published last month by RBK, a Russian daily : Informovala o tom zpráva zveřejněná v lednu 2016 ruským deníkem RBK* (O: 58, P: 17). Podařilo se mi dohledat zprávu (Roždestvenskij a Solopov 2016), o které autor hovoří, a zjistila jsem, že byla publikována 20. ledna 2016. U překládaného textu je sice uvedené datum 31. ledna 2016, článek ovšem vyšel v čísle z 8. února. Předpokládám, že to je důvod, proč je v angličtině uvedeno *last month* namísto *this month*. V překladu jsem se rozhodla tuto skutečnost zohlednit a překládala jsem tak, aby časový údaj odpovídal skutečnosti.

Příjmení žen se v češtině tradičně přechylují, přesto u cizích jmen vzniká otázka, zda přechylovat, či nikoliv. Jak již bylo zmíněno v části o fiktivním zadání, k problematice **přechylování** jsem se rozhodla přistupovat stejně jako redakce *Respektu*, a tudíž jsem ženská příjmení zachovala v jejich původní podobě. Obecně se s přechýlenými jmény v češtině pracuje lépe, jelikož mohou vyjadřovat pád, a máme tudíž „volnější ruku“ při tvorbě vět. V našem textu však byla většina ženských jmen uvedena v prvním pádě. Navíc například tvar ruského příjmení *Politkovská* je možné skloňovat, tím pádem se při překladu v tomto ohledu nevyskytly žádné problémy.

Jelikož je text zasazen do ruského prostředí, vyskytují se v něm ruská (a čečenská) vlastní jména. Jako překladatelský postup jsem zvolila **transkripce**, přičemž se držím pravidel transkripce mezi azbukou a latinkou (pouze nepřechyluji): *Elena Milashina : Jelena Milašina, Ilyas Akhmadov : Iljas Achmadov. Anna Politkovskaya : Anna Politkovská*. Stejně jsem postupovala i například u názvů novin (*Novaya Gazeta : Novaja gazeta*) a geografických jmen (*Grozny : Groznyj*). Toponymum *Chechnya* jsem se rozhodla překládat jako *Čečensko*, přestože se někdy setkáme i s podobou *Čečna*. Zároveň v některých případech, kdy je v angličtině uvedeno jen příjmení, doplňuji křestní jméno. Když byla osoba zmíněna v textu poprvé, připadalo mi lepší uvádět celé jméno (*Delimkhanov : Adam Dělimchanov*). Autor zmiňuje také jméno Tolstého, které jsem se rozhodla rovněž doplnit o křestní jméno, a navíc i o patronymum. Mou motivací bylo kromě jiného to, že někteří čeští čtenáři možná znají dva ruské spisovatele se jménem Tolstoj. Uvedením celého jména jsem se vyhnula případné záměně. Dále se v textu

vyskytly případy, kdy autor překládá ruské názvy do angličtiny: *Caucasian Knot : Kavkazskij uzel*. Při překladu opět přihlížím k ruskému originálu a transkribuji. Zároveň však díky tomu, že ruština a čeština jsou slovanské jazyky (výraz pro uzel je v obou jazycích stejný), má český překlad stejnou vypovídací hodnotu jako text výchozí. Podobný případ nastal v následujícím příkladu: *Sever („North“): Sever*. Do češtiny je zbytečné závorku překládat, jelikož výraz *sever* je v češtině a ruštině opět shodný. Některé názvy se ukázaly jako problematické z hlediska skloňování. Například pokud názvy periodik nebyly uvedeny v prvním pádě, přidávala jsem před ně jméno obecné: [...] *Elena Milashina, who covers Chechnya for Novaya Gazeta, said : [...] míni Jelena Milašina, která píše o Čečensku pro list Novaja gazeta*. (O: 58, P: 17)

V překladu bylo dále potřeba zamyslet se nad tím, do jaké míry se liší **presupozice** výchozího a cílového adresáta. Obecně platí, že kvůli časovému a místnímu odstupu některé skutečnosti originálu přestanou být v jiné kultuře srozumitelné. V případě, kdy cílovému adresátovi uniká v překladu něco, co bylo pro výchozího adresáta zřejmé, je namístě našemu čtenáři skutečnost vysvětlit, nebo význam naznačit (Levý 2012, s. 114). Článek ovšem pojednává o kultuře, která výchozímu adresátovi není příliš známá, a tudíž už sám autor svému publiku přibližuje vše, co je potřeba. Navíc fiktivním cílovým adresátem překladu je pravidelný čtenář *Respektu* – tedy informovaný člověk, zajímající se o světové dění. Lze tím pádem usuzovat, že presupozice amerického a českého čtenáře jsou více méně vyrovnané. Jako překladatel dodávám velmi málo **vnitřních vysvětlivek**. Za nejvýznamnější považuji přidání informace v následujícím případě:

All were ethnic Chechens; two were arrested in Moscow, and three in Ingushetia, a small republic bordering Chechnya. (O: 57)

Všichni to byli etničtí Čečenci; dva byli zatčeni v Moskvě a tři v Ingušsku, malé autonomní republice sousedící s Čečenskem. (P: 16)

Domnívám se, že by tato věta mohla být pro čtenáře zavádějící. Bez hlubších geografických znalostí by adresát mohl lehce nabýt dojmu, že se jedná o samostatný stát. Tento problém jsem vyřešila přidáním výrazu *autonomní*, z čehož adresát v rámci kontextu jednoduše pochopí, že Ingušsko je součástí Ruské federace.

V této části musím dále objasnit, proč jsem v následujícím příkladu při překladu postupovala uvedeným způsobem:

Even if relations between Putin and Kadyrov indeed reach a state of crisis, Pakhomenko said, [...] (O: 61)

I kdyby vztahy mezi Putinem a Kadyrovem skutečně dospěly do krizového stavu, říká analytička Varvara Pachomenko, která pro International Crisis Group píše o severním Kavkazu [...]
(P: 20)

Jak již bylo zmíněno, nepřekládala jsem celý článek, ale pouze vybrané úseky. Snažila jsem se vybírat pasáže tak, aby na sebe navazovaly a čtenář nepoznal, že se jedná o zkrácený text. Přesto by čtenáři ve výše zmíněném případě mohla chybět část informace, která byla uvedena ve vynechané části. Pokud autor v článku někoho cituje, vždy upřesňuje, o koho se jedná. Čtenář tedy vždy očekává doplňující informaci, a pokud ji nedostane, citovaná pasáž ztrácí část vypovídací hodnoty. Jelikož mým cílem bylo, aby překládané části článku fungovaly jako samostatný a koherentní text, rozhodla jsem se doplnit informaci, kterou autor uvádí v úseku, jež jsem nepřekládala. Domnívám se, že se jedná o legitimní postup, který je v souladu s překladatelským záměrem.

3. 4. 4. Další překladatelské problémy

V článku se objevily případy **intertextovosti**, které bylo při překladu nutné vyřešit. Autor v textu odkazuje na dílo *Kozáci* spisovatele Lva Nikolajeviče Tolstého a uvádí krátkou citaci: *Your men slaughter ours, ours butcher yours* (O: 50). K překladu tohoto úseku jsem přistupovala tak, že jsem nejprve dohledala, zdali existuje český překlad. Zjistila jsem, že knihu přeložil Bohumil Mathesius již v roce 1930. Ve čtvrtém vydání této knihy z roku 1965 je daná věta přeložena takto: *Vaši zabíjejí naše, naši vaše* (Tolstoj 1965, s. 111). Anglický a český překlad se odlišují svou expresivitou, a proto jsem se rozhodla porovnat danou větu přímo s ruským originálem: *Твоя наша бьет, наша ваша коробчит* (Tvoja naša b'jet, naša vašá korobčit) (Tolstoj 1979, s. 232). Ukázalo se, že anglický překlad je oproti ruštině expresivnější. Tolstoj používá sloveso *bit'*, které – přestože je hovorové – nemá takový expresivní náboj jako anglický výraz *slaughter*. *Korobčit'* je zase staré kozácké slovo primárně s významem *okrádat*. Z širšího kontextu však vyplývá, že autor toto sloveso použil ve smyslu *zabíjet*. Výraz ale rozhodně nemá takovou intenzitu jako *butcher*. Navíc ruská slovesa nevyjadřují zabíjení brutálním způsobem nebo zabíjení v tak velkém množství jako slovesa anglická. Rozhodla jsem se tudíž použít Mathesiův překlad z roku 1965, jenž je funkční a více odpovídá ruskému originálu.

Zároveň je dnes intertextovost výrazným rysem publicistického stylu, zvláště zpravodajského, kdy užívání částí textů a výroků jiných lidí představuje jeden ze zásadních žurnalistických prostředků (Minářová 2011, s. 231). Citace tvořily významnou část výchozího textu a bylo

důležité se zamyslet nad volbou rejstříku. V mnoha případech bylo potřeba postihnout, že se jedná o řeč mluvenou. Abych docílila tohoto charakteru mluvenosti, místy jsem se lehce odchylovala od originálu a volila řešení, která v češtině budou znít přirozeněji:

„*Zaur is a smart guy, not dumb, and you'd have to be an idiot to go for something like this.*“ (O: 59)

„*Zaur není žádný hlupák, je to inteligentní chlap. A něco takového by mohl udělat jenom pitomec.*“ (P: 18)

[...] *“If he doesn't feel like it, he doesn't come.”* (O: 49) : „*Když se mu nechce, tak prostě nepřijde.*“ (P: 8)

V angličtině autor navozuje charakter mluvenosti například pomocí stažených tvarů nebo i tím, že se odchyluje od gramatických pravidel (*You want to kill people? : Tak vy chcete zabíjet lidi?* [O: 50, P: 9]).

Jak již bylo v komentáři uvedeno, u překladu citací jsem přihlížela k původnímu ruskému originálu, pokud se mi jej podařilo dohledat. Následující příklad je ukázkou toho, kdy mi původní citace v ruštině výrazně pomohla s překladem. Problematické pro překlad bylo totiž slovo *shame*, které může mít v daném kontextu význam *škoda* nebo *ostuda*. V ruštině je ovšem výraz zcela jednoznačný, a tudíž jsem s jistotou mohla vybrat správný český ekvivalent.

Some days later, Putin told a meeting of high-ranking law-enforcement officials that “the brazen murder of Boris Nemtsov right in the center of the capital” was a “shame and tragedy”. (O: 56)

O několik dní později Putin prohlásil na schůzce s vysokými představiteli bezpečnostních struktur, že „tato troufalá vražda Borise Němcova přímo v centru hlavního města“ je „ostudou a tragédií“, jakou země nesmí tolerovat. (P: 16)

Při překladu také místy došlo k tomu, že byla vynechána uvozovací věta, ovšem pouze v případě, kde byla v rámci kontextu nadbytečná, nebo pokud by narušovala plynutí textu. Ve výjimečných případech jsem si také dovolila spojit dvě přímé řeči do jedné:

One time, he explained it was for organizing a big soccer match,” the person said. “Other times, he doesn't give any explanation at all.” (O: 54)

„*Jednou nám vysvětlil, že je to na uspořádání velkého fotbalového utkání. Jindy se ani s vysvětlením neobtěžuje.*“ (P: 13)

V textu se také vyskytovaly velmi krátké citace o jednom slově či slovním spojení, které byly zakomponovány do textu. Uvozovky ovšem mohou často vyjadřovat určitou relativizaci či ironický výrok. Při překladu do češtiny jsem se chtěla vyhnout tomu, aby sdělení bylo mylně pochopeno v tomto významu, takže jsem se rozhodla uvozovky vypustit.

In 2010, after vigilantes drove around Grozny firing paintballs at uncovered women, Kadyrov said that he wanted to “give an award” to the men. (O: 56)

Když v roce 2010 samozvaní strážci pořádku jezdili po Grozném a stříleli z paintballových pistolí po nezahalených ženách, Kadyrov prohlásil, že by tyto muže rád odměnil. (P: 14)

Naopak uvozovky jsem dodala ve větě, kde autor využívá metafory, a uvozovky tak českému čtenáři usnadní porozumění: [...] *but he has managed to play on his image as Putin’s dragon* [...] : *Nicméně Kadyrov využil své role „Putinova draka“ ve svůj prospěch* [...]. (O: 61, P: 20)

Na závěr bych chtěla zmínit některé nepřesnosti, které jsem při překládání v článku objevila. Jako mírně zavádějící se mi jevil následující úsek:

Last November, the Kadyrov administration issued an order requiring all Chechen police officers to read three hundred thousand prayers to the Prophet Muhammad in the course of the month. (O: 56)

Z anglického originálu se automaticky nabízí český překlad problematického úseku jako *modlitby k proroku Mohamedovi*. To by ovšem bylo nepřesné. Muslimové se modlí vždy k Alláhovi, nikoliv k Mohamedovi. Na základě článku z ruskojazyčných médií (Solopov 2015), který pojednává o daném příkazu Kadyrova, jsem zjistila, že se jedná o modlitbu *salawat*, krátkou frází, kterou věřící pronášá na oslavu proroka. Aby tedy nedošlo ke zkreslení a k věcné nesprávnosti, rozhodla jsem se daný úsek přeložit jako *modlitb[y] za proroka Mohameda* (P:14). V této větě se zároveň vyskytuje další nepřesnost, kterou chci zmínit, přestože se nejedná o zásadní posun. Věta říká, že tři sta tisíc modliteb musí být odříkáno *in the course of the month*. Autor používá určitý člen, z čehož vyplývá, že hovoří o měsíci listopadu. V té samé zprávě jsem se však dočetla, že se jednalo o období od 20. listopadu do 25.–27. prosince. Rohodla jsem se tedy pro překlad *během měsíce*, který se sice odchyluje od originálu, ale je věrnější skutečnosti.

4. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit do češtiny vybrané úseky článku *Putin's Dragon*, publikovaného v týdeníku *The New Yorker*. Mým záměrem dále bylo vytvořit text, který by mohl být publikovatelný v některém z českých médií. Konkrétně jsem si za své fiktivní médium zvolila *Respekt*, což mi pomohlo při tvorbě samotného překladu, a zároveň jsem věděla, na jakého čtenáře svůj překlad cílím. V rámci komentáře jsem provedla překladatelskou analýzu výchozího textu podle modelu Christiane Nordové a dále jsem se zaměřila na konkrétní překladatelské problémy a jejich řešení. Problémy pro překlad se vyskytovaly na několika rovinách, náročnou se ukázala být především rovina syntaktická a lexikální.

Tato práce mi poskytla příležitost ověřit si, nakolik dokážu využít praktických a teoretických znalostí, jež jsem načerpala v průběhu studia. Doufám, že se mi podařilo vytvořit kvalitní komunikát, který by zachovával funkce originálu a jenž by pro potenciálního čtenáře mohl být přínosným zdrojem informací.

Bibliografie

Primární literatura

YAFFA, Joshua, 2016. Putin's Dragon. *The New Yorker* [online]. 31. 1. 2016 [cit. 2019-07-16]. ISSN 0028-792X. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2016/02/08/putins-dragon>

Sekundární literatura

ČECHOVÁ, Marie, 1997. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-21-8.

ČERMÁK, František, 2001. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 3., dopl. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0154-0.

DUŠKOVÁ, Libuše, 2012. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2211-0

GALL, Carlotta a Thomas de DE WAAL, 2000. *Čečensko: vítězství a prohry*. Praha: Themis. Studie. ISBN 80-85821-79-6.

GROMOVÁ, Edita, 2009. *Úvod do translatologie*. [1. vyd.]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. ISBN 978-80-8094-627-2.

JAKOBSON, Roman, 1995. *Poetická funkce*. Jinočany: Nakladatelství H & H. ISBN 80-85787-83-0.

KNITTLOVÁ, Dagmar, 2000. *K teorii i praxi překladu*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0143-6.

LEVÝ, Jiří, 2012. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof. ISBN 978-80-87561-15-7.

MINÁŘOVÁ, Eva, 2011. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-2979-4.

NORD, Christiane, 1991. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi. ISBN 90-5183-311-3.

POPOVIČ, Anton, 1975. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej komunikácie*. Bratislava: Tatran.

SOULEIMANOV, Emil, 2011. *Konflikt v Čečensku: minulosť, súčasnosť, perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-066-7.

SOULEIMANOV, Emil, 2007. *Rusko a postsovětský prostor: sborník příspěvků*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86861-95-3.

TOLSTOJ, Lev Nikolajevič, 1956. *Kozáci*. 4. vyd. Praha: Svět sovětů.

Slovníky, příručky a korpusy

Anglicko-český praktický slovník, 2017 [online]. Brno: Lingea [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/anglicko-cesky>

Cambridge Dictionary, 2019 [online]. Cambridge University Press. [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/>

Český národní korpus – InterCorp verze 9. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha [online]. [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

Internetová jazyková příručka ÚJČ AV ČR [online]. © 2008-2019. [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.

Merriam-Webster, 2019 [online]. [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/>

Ostatní internetové zdroje

APPLEBAUMOVÁ, Anne, 2018. Varování nejen pro Evropu. *RESPEKT* [online]. 29. 9. 2018 [cit. 2019-07-17]. ISSN 1801-1446. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2018/40/varovani-nejen-pro-evropu>

Bohumil Mathesius. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, Datum poslední revize 18. 6. 2019 v 13:28 [cit. 2019-07-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bohumil_Mathesius

Joshua Yaffa, 2014 [online]. [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <http://joshuayaffa.com/about>

Kulomet. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, Datum poslední revize 10. 1. 2019 v 15:29 [cit. 2019-07-25]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kulomet>

Močit' v sortire. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, Datum poslední revize 22. 7. 2019 v 18:36 [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%87%D0%B8%D1%82%D1%8C_%D0%B2_%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B5

Nado izbavit' Rossiju ot pozora i tragedij – Putin ob ubijstve Nemcova, 2015 [online]. 4. 4. 2015 [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: <https://ria.ru/20150304/1050880261.html>

ROŽDESTVENSKIJ, Il'ja a Maksim SOLOPOV, 2016. *Rassledovanie RBK: kuda privedo «delo Nemcova»*. RBK [online]. 20. 1. 2016 [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/politics/20/01/2016/569e4b2a9a794709eaff2a9d>

SOLOPOV, Maksim, 2015. *Čečenskich policejskich objazali otčityvat'sja o pročítannych molitvach*. RBK [online]. 27. 11. 2015 [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: <https://www.rbc.ru/politics/27/11/2015/565870829a79476cf2bcbce9>

TABERY, Erik, 2015. *Nejlepší časopis světa slaví devadesát let*. RESPEKT [online]. 15. 2. 2015 [cit. 2019-07-17]. ISSN 1801-1446. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/8/nejlepsi-casopis-sveta-slavi-devadesat-let>

TABERY, Erik, 2018. *Prostřední lži*. RESPEKT [online]. 29. 9. 2018 [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2018/40/prostredni-lzi?issueId=100355>

TOLSTOJ, Lev Nikolajevič, 1979. *Kazaki* [online]. Moskva: Chudožestvennaja literatura [cit. 2019-07-27]. Dostupné z: https://rvb.ru/tolstoy/01text/vol_3/01text/0023.htm

Zajavlenie na vstreče s Ramzanom Kadyrovym, 2008. In: *YouTube* [online]. 23. 12. 2008 [cit. 2019-07-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ZPcdXVXITUs>

Ženščina dolžna znat' svoje mesto, 2011 [online]. Human Rights Watch [cit. 2019-07-25]. ISBN 1-56432-749-3. Dostupné z: <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/chechnya0311ruwebwcover.pdf>

Příloha – výchozí text

PUTIN'S DRAGON

Is the ruler of Chechnya out of control?

By Joshua Yaffa

The center of Grozny, the capital of the Russian republic of Chechnya, is unrecognizable to anyone who saw it during the country's two most recent wars against Russia. The First Chechen War, which began in 1994, was a war of nationalist resistance—Chechnya had declared independence from Russia when the Soviet Union disintegrated—and ended two years later, after a Russian bombing campaign killed thousands of civilians and left the city in ruins. The Second Chechen War, which the Russians launched in 1999, in an effort to curb not only Chechen separatism but the threat of militant Islam, wound down a decade later, with special operations carried out deep in the craggy, wooded hills of the Caucasus. These days, the rubble is gone. The city's skyline is punctuated by the glass towers of Grozny-City, a collection of skyscrapers that house offices, luxury apartments, and a five-star hotel. Grozny is quiet and bland, with well-paved boulevards running through its center; there is still a faint air of menace—men in black uniforms stand with automatic rifles on many street corners—but the city's flashier attractions, like a man-made lake with a light show, seem whimsical and family-friendly.

In 2011, Chechnya's leader, Ramzan Kadyrov, who rules the republic as his own private fiefdom but remains unquestionably loyal to Russia's President Vladimir Putin, showed off the Grozny-City complex at his extravagant thirty-fifth-birthday party. Hilary Swank and Jean-Claude Van Damme appeared onstage—for unspecified fees—to watch an acrobatics show and a concert. Asked where the money for the celebration came from, Kadyrov told reporters, "Allah gives it to us."

The skyscrapers loom over the Akhmad Kadyrov Mosque, named for Kadyrov's father and predecessor, who was assassinated in 2004. Known as "the Heart of Chechnya," it was built by Turkish artisans, and opened in 2008. A vast hall lit by Swarovski crystal chandeliers holds ten thousand worshippers, and the mosque is ringed by manicured gardens and fountains decorated with colored lights.

One morning in November, I stood in a large square across from the mosque, waiting for a concert to begin. A young Grozny local had given me directions tinged with sarcasm: “Let’s meet in front of the Kadyrov Mosque, on Kadyrov Square, at the intersection of Kadyrov Prospect and Putin Prospect.” The concert had been organized by the Kadyrov administration in honor of National Unity Day, a Russian public holiday that, given the two wars over as many decades, is not without irony for Chechens.

The officials onstage issued wooden pronouncements on Russia’s many achievements. The crowd was mostly university students and bused-in state employees. Security guards prevented anyone from leaving until Kadyrov had spoken. “He wants to see that this big crowd of people has gathered for him—all voluntarily, of course,” the Grozny local said. But Kadyrov didn’t show—“If he doesn’t feel like it, he doesn’t come.” He delegated speechmaking duties to Magomed Daudov, a former rebel fighter who switched to Moscow’s side in 2004 and is still known by his nom de guerre, Lord. Daudov, who is now the speaker of Chechnya’s parliament, said, in a mumbly monotone, that Putin “demonstrates an excellent command of events and has the ability to respond appropriately to the challenges of our time.” Kadyrov, the “national leader” of the Chechen people, “understands well that only unity can provide a basis for the further rebirth and development of the republic.”

Kadyrov is thirty-nine. He has a thicket of reddish-brown hair growing into a pointy beard sculpted in the Chechen manner, and a guttural voice with the bass-amped rumble of a heavy truck. His squat, muscular frame reflects the amount of time that he spends on his physical-training routine. He is a skillful and popular politician, one of the few in modern Russia, where nearly all officials tend to be charmless functionaries. “Kadyrov’s rule rests on propaganda, fear—and real popularity,” Gregory Shvedov, the editor of *Caucasian Knot*, a news Web site, told me. “He is like the Chechen Putin.” Over the years, Kadyrov has tried out various personalities: the merciless warrior in fatigues who leads special operations to kill anti-government rebels; the jolly Caucasus baron who spars with Mike Tyson and shows off his private zoo; the family man and observant Muslim who has banned alcohol, ordered that women wear head scarves in public buildings, and boasts that his six-year-old son has memorized the Koran.

Kadyrov has more than one and a half million followers on Instagram. This fall, he posted a video of himself in which, kneeling on a sandy beach, he grabs a hissing python, talks quietly to it, and tosses it away. The snake, he wrote in the caption, “symbolizes the forces of evil that have taken over huge territories of the globe where hundreds of millions of people suffer.” The next day, he posted a photograph of himself discussing the preservation of Chechen traditions with a circle of ministers. “A people who have lost their national dances, rhythm, and music cease to be a nation,” he explained. He can be brutal and severe. In 2009, he told captured rebel fighters on local television, “You want to kill people? You kill my comrades, I’ll kill your father, your brother, all your pets.” But he can also appear genuine, even sensitive—another rarity in Putin-era politics. In November of last year, Kadyrov seemed sincerely moved by a meeting with a Chechen teen-ager whose father disappeared during the Second War. “You and I share the same sorrow,” he said, alluding to his own father’s death. He seized the boy by the arm and said, “When you told me how your father had been taken from you, I swear to Allah all I could do was cry.”

In 2011, Terek Grozny, the local soccer team, of which Kadyrov is the honorary president, announced that it had hired the Dutch coach Ruud Gullit. Gullit headed to Grozny with Tom Sauer, a young Dutchman, as his Russian translator. Sauer told me of driving around Grozny with Kadyrov behind the wheel of a luxury sedan as his bodyguard cradled a gold-plated AK-47. Once, after Gullit told Kadyrov during practice that the club hadn’t paid the players the bonuses they were owed, Kadyrov sent some of his men to his car to fetch bags filled with rubles. Sauer had dinner with Kadyrov several times. At one meal, he told Sauer that he had himself participated in the mission to kill the rebels who planned the attack against his father. “It’s not that people are scared of him,” Sauer said. “I would say: respectfully fearful.”

Long before the recent wars, Russians and Chechens harbored a mutual antagonism. In the Russian imagination, Chechnya, a thousand miles south of Moscow on the edge of the Caucasus mountains, is a place of violence, home to a people who are to be feared and ultimately subjugated, yet awarded the respect one gives to a valiant enemy. Throughout the nineteenth century, the tsar’s army waged a prolonged campaign against guerrilla fighters in the mountains. In “The Cossacks,” Tolstoy, who served as a young military officer in the Caucasus, depicts the Chechens as fierce warriors, and has a Chechen fighter tell a Russian adversary, “Your men slaughter ours, ours butcher yours.”

After the Bolshevik Revolution, Soviet power held the promise of modernization, and, with time, many Chechens joined the Communist system as professors, doctors, and state functionaries. Yet just as many remained hostile to the Russian state. During the Second World War, countless Chechens fought on the Soviet side against the Nazi invaders; others seized the moment to try to overthrow Moscow's rule. In 1944, Stalin, using the pretext of perceived collaboration with the Germans, ordered the deportation of the entire population of Chechnya—half a million people—to the distant steppes of Kazakhstan. They remained there until 1957, when Nikita Khrushchev allowed them to begin to return home. Most Chechens have a grandfather or grandmother brought up in exile; many of the deportees died of cold and hunger. “Chechens remember everything,” Khassan Bayiev, a widely respected Chechen surgeon, who now lives in Boston, told me. “We know who is who—when Stalin died, the whole country was weeping, but we were dancing the *lezginka*.”

When Chechnya declared independence, in 1991, Dzhokhar Dudayev, a former general in the Soviet Air Force with a trim mustache and a taste for fedoras, returned from Estonia and seized power. In 1994, Boris Yeltsin instigated the First Chechen War—what the head of his security council predicted would be a “small victorious war” to retake the region. During the next two years, more than five thousand Russian soldiers and more than fifty thousand Chechen civilians died. Dudayev himself was killed by Russian guided missiles when his satellite phone revealed his location. A negotiated political settlement brought the fighting to a close, and the region received the trappings of statehood but without formal recognition. A period of outright banditry ensued. Kidnapping became an industry. The nationalists who had led Chechnya during the war lost influence to violent Islamists. In 1999, Moscow launched a new campaign, overseen by Vladimir Putin, then the Prime Minister, who ascended to the Presidency with tough talk against those he labelled “terrorists.” He said, “We’ll waste them in the outhouse.”

Russian forces captured Grozny and other main cities, but Russian soldiers kept dying in high numbers. Even more politically dangerous for Putin, Chechen militants carried out terrorist attacks in Moscow and other Russian cities. In 2002, after Chechen terrorists took more than seven hundred hostages at a Moscow theatre, it was obvious that the Kremlin's strategy would have to change.

The solution was a policy of “Chechenization,” under which the Kremlin would cede much of the political and military responsibility to its proxies in Grozny. If there was to be a war, let it be among Chechens. The Russians settled on Kadyrov’s father, Akhmad, to carry out the policy. A former chief mufti of separatist Chechnya, he had supported the call for jihad against the Russians during the First Chechen War, only to switch sides and declare allegiance to Moscow in the Second. “He sincerely believed that he was saving the Chechen people from certain death,” Ilyas Akhmadov, who served as the foreign minister of Chechnya’s short-lived separatist government, told me. The elder Kadyrov considered radical Islam, in the form of the Wahhabi practice that was seeping into the country, as urgent an enemy as Russia, and was ready to make a tactical alliance with Moscow to destroy it. Despite Akhmad Kadyrov’s defection, Akhmadov remembers him as “an energetic and brave man, with a great deal of personal courage.”

In 2003, with Chechnya once again incorporated into the Russian state, the elder Kadyrov was elected President of the republic, in a vote held under military occupation. Seven months later, he was dead, killed by a bomb blast at a Grozny stadium as he watched Russian soldiers on parade. Later that day, Ramzan, who was twenty-seven, was summoned to meet with Putin. Until then, Ramzan’s main interests, besides heading his father’s personal militia, were boxing and weightlifting.

In the meeting with Putin, which was televised nationally, Kadyrov’s blue nylon tracksuit set him apart amid the Kremlin’s pompous formality. Alexey Chesnakov, who worked in Putin’s administration at the time, said that a bond seemed to form between the two men that night. “Putin thought of Kadyrov the father as a person with whom he reached a particular political agreement—their relations were honest and businesslike but ultimately political,” Chesnakov said. “But he relates to the son with a certain warmth.” With Putin’s blessing, Kadyrov claimed the throne that had been granted to his father.

Just after the assassination, Anna Politkovskaya, a courageous journalist who wrote for the small, Moscow-based opposition newspaper *Novaya Gazeta*, went to interview Ramzan in the family’s home village of Tsentoroy, a place she described as “one of the unsightliest of Chechen villages, unfriendly, ugly and swarming with murderous-looking armed men.” The two had a frosty meeting, and it ended with Kadyrov calling Politkovskaya “an enemy of the Chechen

people” and declaring that she “should have to answer for this.” (She was murdered in the stairwell of her apartment building in Moscow in 2006; multiple trials have produced murky and inconclusive results, and those implicated in the killing include three Chechen brothers and a retired F.S.B. officer. Kadyrov has denied any involvement.) In an article about the encounter with Kadyrov, Politkovskaya called the situation in Chechnya “an old story, repeated many times in our history: the Kremlin fosters a baby dragon, which it then has to keep feeding to stop him from setting everything on fire.”

After the Unity Day celebration, I made my way to a café off the square, where I shared a pot of tea with Timur Aliyev, an adviser to Kadyrov. (Despite multiple attempts, I was unable to secure a meeting with Kadyrov himself.) For years, Aliyev was one of Chechnya’s most respected independent journalists. In 2008, he quit reporting and took a job in Kadyrov’s administration. “I once believed in this image of him as a brutal guy,” Aliyev told me. “But then I got a chance to meet him.” In their conversations, he found himself impressed by Kadyrov, and was struck by his “high ethical qualities” and “high religiosity.” Aliyev went on, “He thinks of himself not just as the head of the Chechen republic but as a person who looks after the well-being of each individual.”

I asked about Kadyrov’s cult of personality. News broadcasts often lead with visits he’s made to local schools and gyms; in Grozny, I heard plenty of stories of citizens appealing to Kadyrov through messages on Instagram, and in many cases Kadyrov himself would show up the next day to fix some small problem or cajole an incompetent official into action. This was all positive, Aliyev said. “If we take the personal aspect out of this system, it stops being effective.” As for a day when Kadyrov no longer rules, Aliyev told me, simply, “I hope this time never comes.”

Since 2001, to keep the peace, the Russian government has flooded Chechnya with cash, including at least fourteen billion dollars for postwar reconstruction. Today, more than eighty-five per cent of Chechnya’s budget comes from Moscow. Another untold sum comes from an opaque fund named after Kadyrov’s father, which is financed by business owners and public employees—who are informally required to pay a portion of their income to the fund—and by Chechen oligarchs paying tribute to Kadyrov. The fund, in turn, disburses money for everything from repairing local hospitals to sending Chechens to Mecca for the hajj. Chechen officials

have said that donations to the foundation are voluntary, but a staff member at a public institution in Grozny told me that as soon as the workers' salaries are deposited they get a call from a superior, asking for around thirty to fifty thousand rubles, or four to six hundred dollars. "One time, he explained it was for organizing a big soccer match," the person said. "Other times, he doesn't give any explanation at all." The fund, an indulgence granted to no other Russian governor, frees Kadyrov from complete financial dependence on the Kremlin.

Since succeeding his father, Kadyrov has wrested power not just from the Russian generals and intelligence officers who once oversaw Chechnya but also from internal rivals hailing from other prominent Chechen clans. In this, he resembles Putin, who built what has been called a "vertical of power" across the whole of Russia under his centralized authority. Chechnya is far smaller and more homogenous, so Kadyrov's power is even more pronounced. Putin has eliminated opponents largely through political trickery and co-optation, reserving outright force for rare occasions. Kadyrov prefers blunter, unmistakably violent means.

* * *

Kadyrov's forces represent a convenient instrument for the Kremlin: obedient, battle-hardened troops who can be counted on for messy missions. Fighters identifying themselves as *kadyrovtsy* popped up in eastern Ukraine throughout 2014, where they took part in decisive battles in support of pro-Russian rebels. A former officer of Sever ("North"), a Chechen special-forces unit under Kadyrov's informal authority, told me that he once recognized another retired member of the unit in a YouTube clip filmed in Donetsk, the capital of rebel-held eastern Ukraine. Onscreen, a Chechen gunman tells the camera that he has come to "defend the interests of the Russian Federation." The former officer told me that when he saw the video he exclaimed, "Oh, he's one of ours!"

More recently, Kadyrov has offered his fighters to Putin for use in Syria, where Russia is bombing rebels but has not launched a full-scale ground operation. He proposed sending Chechen special forces, saying in a radio interview, "If our request is granted, it will be a celebration for us." Another member of Sever, still active in the unit, told me that when the Afghan warlord Rashid Dostum visited Chechnya, last October, Kadyrov ordered members of the republic's armed units to attend an impromptu rally. With Dostum at his side, Kadyrov

wanted to know who was willing, if asked, to fight in Syria. Every soldier stepped forward. “We are waiting for the call,” the Sever officer told me. “If Putin says to Ramzan, ‘Get your army together,’ we are ready.”

In December, 2014, Kadyrov summoned thousands of armed men from Chechnya’s various security forces together in Grozny’s soccer stadium. He delivered a rousing speech. “We say to the entire world that we are combat infantry of Vladimir Putin,” he said. Russia may have its regular military, but “there are tasks that can be solved only by volunteers, and we’ll solve them.” The rally both proved Kadyrov’s unique loyalty and reminded Putin of Kadyrov’s strength: if the Kremlin were to reconsider its bargain with Kadyrov, tens of thousands of armed men might have something to say about it.

Kadyrov has fashioned Chechnya in his own image. The republic is now governed by diktats inspired by Sharia jurisprudence and Kadyrov’s personal interpretation of *adat*, a traditional Chechen code of behavior. In 2010, after vigilantes drove around Grozny firing paintballs at uncovered women, Kadyrov said that he wanted to “give an award” to the men. He has displayed a contradictory attitude toward honor killings, condemning the practice while placing it within Chechen tradition. “Here, if a woman does not behave properly, her husband, father, and brother are responsible,” he said in a 2008 interview. “According to our tradition, if a woman fools around, her family members kill her. . . . As a President, I cannot allow for them to kill. So let women not wear shorts.” Last November, the Kadyrov administration issued an order requiring all Chechen police officers to read three hundred thousand prayers to the Prophet Muhammad in the course of the month.

Early one morning in Grozny, I sat in an office off the cavernous main hall of the Kadyrov Mosque with Usman Osmaev, the republic’s deputy mufti, who is thirty-eight. He praised Kadyrov and his amalgam of religion and government. “He needs correct Islam; we need a correct state,” Osmaev said. “What he has achieved is that we have returned to our roots: in religion, *adat*, culture.” When it came to how such prescriptions were enforced, Osmaev told me, in the span of one sentence, that “nothing is forced,” but, even so, in matters like dress and behavior “the only requirement is that people follow the mentality of the Chechen people.”

One of the more sensitive subjects is polygamy, given that it is unequivocally prohibited by Russian law, but Kadyrov and other Chechen officials have repeatedly come out in favor of the

practice. In 2011, Kadyrov told a Russian newspaper reporter that he was looking for a second bride, but couldn't find a woman beautiful enough. "If you have love, then you can take up to four wives," he explained, citing Sharia law. Last May, a fifty-seven-year-old district police chief took a Chechen teen-ager—she was said to be seventeen—as his second wife. The ceremony became a short-lived sensation in Russian politics, and Kadyrov weighed in, calling it "the marriage of the millennium."

When I asked Osmaev about polygamy, he replied, "O.K., so there is only one official stamp in your passport—but, in actual fact, please get married a second, third, fourth time. A man has a right to live with as many girls as he wants."

Kadyrov's government may be entirely illiberal, and far from purely faithful to Islamic or even Chechen tradition, but, given the sense of trauma and dislocation after twenty years of conflict, it has many elements that are welcomed by the population. Hardly a day passes in Grozny without a dance performance by a local troupe or an athletic competition featuring Chechen sportsmen. One night, I spoke to a woman who is a remaining representative of Grozny's intelligentsia, a once thriving social class that was largely lost when the city was destroyed. "We were in a difficult position after two wars, spiritually and morally dead," she told me. "And, while we should keep in mind all the negative parts of his character, in terms of the spiritual aspect Kadyrov has put an end to our decline." She went on, though, to say that the state could do only so much, and that it would be up to Chechens themselves to rebuild their culture—a tall order, given the state's degree of intrusion into everyday lives. "Ramzan on his own isn't culture; it's just a forced choice, to require this, ban that, build something here, and then declare this culture," she said. Some traditions were returning, others were being lost—often both at the same time. "When I was a young girl, my grandfather made me wear a head scarf," she said. "I was afraid of him. He explained to me, 'You are a Chechen girl, and so you will wear a head scarf.' But today we don't have such grandfathers, and instead their role is played by the Department of Spiritual and Moral Education."

* * *

Last year, on February 27th, Boris Nemtsov—a former deputy prime minister, who had become one of Putin's best-known opponents—was walking on a bridge near the Kremlin when an

assassin approached from behind and shot him. Some days later, Putin told a meeting of high-ranking law-enforcement officials that “the brazen murder of Boris Nemtsov right in the center of the capital” was a “shame and tragedy” that the country must not tolerate.

Putin’s moral outrage may have been a cynical performance, but his anger appeared genuine. “He was obviously stunned,” Gleb Pavlovsky, a former political adviser to Putin who left the Kremlin in 2011 and became a critic of it, told me. “As a political assassination, this is direct interference in the politics of the federal center, and, what’s more, right under Putin’s nose.” He went on, “If you can do something like this just outside Spassky gate”—a Kremlin landmark, whose spire overlooks the bridge where Nemtsov was killed—“then maybe you could do this *inside* Spassky gate as well.”

The arrests came relatively fast: in the first week of March, the F.S.B. detained five suspects. All were ethnic Chechens; two were arrested in Moscow, and three in Ingushetia, a small republic bordering Chechnya. Security forces said that as they moved in to arrest another suspect in Grozny he blew himself up with a grenade.

Attention quickly focussed on the alleged triggerman: a decorated thirty-three-year-old Chechen officer named Zaur Dadaev, a former deputy commander of Sever. The timing of Dadaev’s departure from Sever was curious: his resignation letter was dated December, 2014, but it was processed on February 28th, the day after Nemtsov’s murder. At first, investigators implied that Dadaev and his suspected accomplices were enraged by Nemtsov’s support for the French cartoonists at *Charlie Hebdo*, but that theory fell apart after it came to light that his killers had begun trailing him in the fall of 2014, months before the attack in Paris. “Dadaev doesn’t really have his own motives; he’s not a bird of very high altitude, as we say,” Vadim Prokhorov, Nemtsov’s lawyer, told me. “It’s clear that he takes orders from someone else.”

Nemtsov’s supporters, including his family, immediately pointed to Kadyrov and his inner circle. Two days after Dadaev’s arrest, Kadyrov took to Instagram in Dadaev’s defense. “I knew Zaur as a genuine patriot of Russia,” he wrote. Dadaev was one of the “most fearless and brave warriors in his regiment . . . genuinely devoted to Russia, ready to give up his life for his motherland.”

Putin's mood was hard to read. Orkhan Djemal, a journalist with extensive sources inside Chechnya, told me he had heard that for days Putin wouldn't take Kadyrov's calls, which caused Kadyrov to panic. Kadyrov apparently managed to smooth relations with Putin, but the fact that people even tangentially related to Chechnya's political élite had been arrested on murder charges marked an unprecedented moment in Putin-era politics. "The arrests may seem modest, but it's actually a revolution—they are a genuine achievement for investigators, and a blow to Kadyrov," Elena Milashina, who covers Chechnya for *Novaya Gazeta*, said. Since Politkovskaya's death, Milashina has become one of the most deeply committed reporters covering the region.

On December 30th, Russian investigators named the alleged organizer of the crime: Ruslan Mukhudinov, a low-ranking officer in the Sever unit. No one knew where he was, and the indictment was issued in absentia. Yet, all along, the Russian press, citing law-enforcement sources, had pointed not so much to Mukhudinov as to his senior officer, Ruslan Geremeyev, for whom Mukhudinov worked as a driver. Other suspects detained with Dadaev told investigators that Geremeyev had spent time during the weeks before the killing at the Moscow apartment where the hit team was staying. Dadaev and Geremeyev were close after many years in Sever, and the day following the murder they drove to the Moscow airport together and flew back to Chechnya, according to airport surveillance photos.

Geremeyev has deep connections to the Chechen political élite: he is related to both Delimkhanov, Kadyrov's closest ally, and another high-ranking Kadyrov associate who represents Chechnya in the upper house of Russia's parliament. Over the past year, investigators have twice tried to issue an indictment against Geremeyev, only to be rebuffed by their boss, the powerful head of the country's Investigative Committee—he refused to sign the warrant, according to a report published last month by *RBK*, a Russian daily. More than that, investigators can't even talk to Geremeyev: leaks from the security services imply that he fled to the United Arab Emirates, then quietly returned to Chechnya, where requests summoning him for questioning have got nowhere. Clearly, Putin could have Geremeyev arrested if he wished; the fact that he hasn't suggests that stability in Chechnya is more important to him.

One night toward the end of my time in Grozny, I paid a visit to Shakhrudi Dadaev, Zaur Dadaev's older brother. Shakhrudi, who is sixty and raises sheep, lives in a large, immaculately clean house that would be the pride of any Chechen extended family. He set out a tray of fruit

and candies, made a pot of strong black tea, and had me sit in a far corner facing the door, the seat of honor for guests in a Chechen home. Zaur is the youngest of four brothers, Shakhrudi told me. Their parents returned to Chechnya in the nineteen-fifties, when Khrushchev cancelled Stalin's deportation order. After serving for several years with Russian federal forces, Zaur joined Kadyrov's personal guard, and in 2006 he enlisted in Sever. "That was a time when not everyone wanted to join," Shakhrudi said. "Now that Kadyrov is President, there is some order and quiet, but back then it was dangerous. You didn't know who was shooting at whom."

Zaur Dadaev proved himself as a fighter, and in 2010 was awarded a medal for leading an assault against a group of militants. He rose to become Sever's deputy commander, and was known as a strong leader, a former Sever fighter told me: "If he found himself in a group of ten guys, the other nine would wait for him to do something." Another Sever member, still active in the unit, told me that few on the unit's base now talk of Dadaev. "Everyone has forgotten about him; it's as if he never existed."

In Chechnya, I heard several versions of why Dadaev left Sever for Moscow: he wanted to get a law degree or open a café, or maybe find work as a driver or security guard. No one heard much from him until, in early March, a few days after Nemtsov was killed, he returned to Grozny. Nothing seemed out of the ordinary. "He was in a great mood—he was the same Zaur as always, same laugh," one of his Sever colleagues told me. He hadn't even changed his cell-phone number. No one who knew Dadaev thought that he could be involved in gunning down Nemtsov. "We have a rule: if a person is walking away, you don't shoot them," an officer from Sever told me. "To kill someone like that would be a great disgrace. Zaur is a smart guy, not dumb, and you'd have to be an idiot to go for something like this."

Shakhrudi, in his living room, showed me two letters he had received from his brother in jail. "Everything is fine, by the will of the Almighty," Zaur wrote in June. "I didn't do anything against the law. Everything I said after I was arrested I said under pressure. It was dictated to me—the pressure was serious, not a joke." The next month, he wrote again, "Don't worry, brother, my conscience is clean, not only before you and our relatives but before all of Chechnya." Shakhrudi grew more animated as we spoke. Chechen tradition would never allow such a thing, he said; he was the elder in the family, and Zaur hadn't consulted him—he never would have got himself mixed up in such a plot without checking with him first. "I don't believe

that he did this,” Shakhruudi told me. “For me and our whole family, it is a shame even that there are rumors that my brother could have shot an unarmed man in the street.”

In the months since the murder, Kadyrov has said little about Nemtsov or the detained suspects. When I asked a high-ranking official in the Chechen security forces about the case, he waved off any suggestion that there was cause for worry. “If a particular person commits a crime, it doesn’t matter who this person was in the past or what kind of medals he received—he should be arrested, tried, and punished,” he said.

In Russia, how you see the plot is determined largely by how you think Putin’s state works. The fact that Dadaev carried himself with apparent nonchalance after his return to Chechnya from Moscow, for example, showed either that he had nothing to hide and had been set up or that he operated with impunity, certain that those who ordered the crime would cover for him. Many other mysteries loom. Were Kadyrov and his clique involved and, if so, did they act without Putin’s permission, thinking that they would please the President? Or had Putin ordered the hit? Investigators are conspicuously avoiding these questions. The lack of information has led to a flourishing trade in conspiracy theories. The murder, it is said, could be anything from a plot by the security services to discredit Kadyrov to an attempt by Kadyrov to compel Putin to rely on force alone in propping up his rule.

A trial will begin sometime this spring, but in a case like this a courtroom is an unlikely place for new facts to emerge. “I have the sense that the highest authorities in Moscow know full well who carried out this murder and where these people are—they are getting the full picture from investigators,” Olga Shorina, a longtime employee and confidante of Nemtsov’s, told me. Yet she doesn’t expect to learn much herself. “The regime wants all conflicts between its component parts to be resolved in private.”

After more than a decade of Kadyrov’s rule, Chechnya has become Russia in miniature, a concentrated tincture of all its habits and instincts and pathologies, with Kadyrov worshipping Putin and consistently enacting the darker urges and impulses of the system that Putin has created.

* * *

As the Nemtsov case had already made clear, Kadyrov has no shortage of enemies, whether among the liberal opposition or F.S.B. generals, but he has managed to play on his image as Putin's dragon, wielding as much power over his master as vice versa. Even if relations between Putin and Kadyrov indeed reach a state of crisis, Pakhomenko said, ultimately "the Kremlin believes that the current situation is better than what could happen if it changes anything." Indeed, Putin seems little inclined to risk altering his relations with Kadyrov, or even to scold him openly. In late January, Putin made his first comments in the wake of Kadyrov's public clash with the country's liberals, saying that Kadyrov "works effectively" and that he and his father deserve "thanks" for what the region has become today.

If Putin were to admit that Kadyrov has become too dangerous or too costly, he would be conceding the failure of his own policy. He rose to the Presidency on the basis of having pacified Chechnya and neutralized the threat of terrorism, and now he can't abandon Kadyrov any more easily than he could abandon the narrative of his own rule. But that may be beside the point, Gleb Pavlovsky, the former Putin adviser, said. "The Kremlin isn't interested in laws—it itself doesn't follow them. It's interested in reality, and from its point of view reality means the use of force and the transfer of money." On this score, Kadyrov hasn't done anything to abrogate his end of the bargain.

The more paranoid in Moscow's opposition circles see Kadyrov as a potential successor to Putin. That's highly unlikely—preposterous, even—but Kadyrov has made himself an irreplaceable part of the political system. Nikolay Petrov, the head of the Center for Political Geographic Research, said that, whatever turn the Russian political system takes in the future, Kadyrov will have to be accounted for, and could perhaps play a decisive role. "Kadyrov has the potential to be a tsar-maker," Petrov said. "Not because he has more men at his disposal than, for example, the minister of defense, but because his men—tens of thousands of them—will carry out his orders without thinking twice. If the minister of defense tells his troops to storm the Kremlin, he can't be sure that all of them will actually do it. But Kadyrov can."

On my last day in Grozny, the city was celebrating another public holiday, this one honoring the police and the Interior Ministry. Hundreds gathered at the city's main concert hall for a ceremony led by Kadyrov. Just before two in the afternoon, he arrived in a black Mercedes S.U.V.—he was driving himself—and parked it in the square outside the hall. He jumped out

and was saluted by Chechnya's interior minister and his deputies, along with a group of young Chechen cadets. His chief bodyguard, a Chechen fighter nicknamed Patriot, stood watching, dressed in fatigues and wraparound sunglasses, with a machine gun held tight against his chest. As is usual these days, Kadyrov was wearing an olive-green overshirt, a form of traditional Chechen dress that he has made popular among his retinue and has required male public employees to wear to the office on Fridays. His beard had grown long.

Inside the hall, a troupe of Chechen women in flowing red dresses performed a traditional dance that was lyrical, almost mournful. A speaker announced a charity project initiated by Kadyrov's mother and sponsored by the Kadyrov fund: the families of officers killed in the fight against militants would receive a payment of fifty thousand rubles. The interior minister then presented a new award, "For distinction in the struggle against terrorism and extremism," and announced that its first recipient would be Kadyrov. Kadyrov took the stage and delivered a speech in memory, as he explained, of those Chechen troops who had been killed or injured while on duty. "We remember what has come before," he said, alluding to the destruction of the two wars. "We couldn't walk around the city, we couldn't say openly that we were Chechens. Thanks to Akhmad-Haji Kadyrov and Vladimir Putin, all that has changed." Afterward, he got back in the driver's seat, and his motorcade followed him down Putin Prospect.